

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 8
SĂMBATĂ 9 APRILIE 1938

ANTONIUS VAN DYCK

Portretist, prin excelență, al curților princiare, Van Dyck înfățișează în acest tablou pe Wilhelm II de Orania și soția lui, Maria Stuart, cu toată grația și cu toată somptuozitatea unci tinere perechi de neam regesc.

Culorile, armonios îmbinate; înfășoară cadrul cu o strălucire specială, calmă, tot atât de nostalgică și de stăruitoare în amintire, ca și lumina cerului nordic, întrevăzut numai printre nouri.

Tânărul prinț ține mâna prințesei, cu un gest de nespusă grație, care dă mâinilor lor, o mișcare de dragăstoasă apropiere.

NICOLAS MAES

Un pictor renumit, mai cu seamă prin realismul cu care prinde momente din viață, meticulos și răbdător ca toată rasa sa. Acest portret de femeu nu poate fi calificat în cuvinte de laudă sau ponegrire. E o lucrare nobilă, somptuos executată, în tonalități întunecate, insinuante.

Culorile se îmbină delicat, alb-rozul mâinilor, sau al chipului, contrastând cu întunericul câmpului din stânga, atrage numaidecât atenția și o reține.

Un cusur îl formează mâna care susține falcul coborând de pe umăr. Gestul pare silit față de odihna aparentă a trupului.

Romanul românesc

Tot așa cum din întreaga producție literară a Eladei homerice, două epopei de o colosală structură, au isbutit să se impună vremilor pentru a sta dovadă acum de puterea geniului antic, și în timpurile ce ne vor urma, vor supraviețui din creațiile literare actuale, anumite producții, care sunt tot atât de reprezentative pentru epoca noastră ca și Iliada și Odyseia pentru vremurile de odinioară.

Această supraviețuire, această dăinuire în ciuda timpului distrugător, este probabil hărăzită romanului.

Suntem îndreptățiți să o credem, fiindcă romanul și epopeea, față de celelalte producții literare, reprezintă un maximum de evoluție, un punct limită, dincolo de care și dincoace de care, perfecțiune nu mai este.

Dovada ne-o face o simplă observație asupra epopeilor homerice, observație care limpezeste cauza supraviețuirii lor.

Epopeea se înfățișează cu elemente împrumutate dela toate celelalte forme literare, cuprinzându-le pe toate, nefiind cuprinsă de niciuna.

În epopee găsim elemente descriptive, acțiune, lirism, — uneori exuberant de veselie, alții îndurerat de plânset, — găsim dialoguri, gânduri adânci, caracter, ritm....

Iliada și Odyseia strâng într'un singur tot, gama de simțiri a Eladei din vremea luptelor troiene, care dacă n'ar fi avut acest cadru general de exprimare, s'ar fi risipit, ca multe alte cugetări, piese de teatru scurte, peanuri, bachanale, dityrambi.

Prin urmare, cand vedem că experiența ne dovedește supraviețuirea numai a acelor opere care reprezintă „totul”, analogia ne poartă să credem același lucru și asupra romanului.

Adică, putem socoti romanul, cel mai nimerit de a supraviețui civilizației noastre pe tărâm literar. El este menit să fie un „summu” al gândirii omenești, să reprezinte stadiul actual de civilizație.

Romanul nu trebuie privit ca fiind sortit în curând să lase loc altui mod de exprimare ci ca o limită, fiindcă după el nu mai e evoluție, ci început.

Romanul este punctul terminal. Dacă nu-l admitem și nu-l practicăm trebuie cel puțin să ne îngrijim de starea în care va rămâne.

Căci dacă va rămâne în paragină, supraviețuirea lui nu va suferi; dar calitatea, care reprezintă aportul vremii noastre, se va resfrânge dureros asupra ei, și când mai târziu, tot așa cum Iliada și Odyseia sunt prețuite și admirate, romanul, în genere, va fi cerșet, studiat, iar păcatele lui vor fi socotite caracteristica epocii noastre, nu putem fi decât îndurerați de un trist viitor.

UNIVERSUL LITERAR

INTRE POVESTIRE ȘI ROMAN

de CVIDIU PAFADIMA

Asistăm de câțiva ani, nepăsători, la operația de lentă sugrumare a unei atitudini, a unei dragoste specifice a noastră: aceea pentru povestire. Operația o săvârșesc cu cruzimea candidiei lor inconștiente câțiva editori cari încă nu-și dau seama, — nu de misiunea lor, asta ar fi prea mult să le-o prinză, — ci de marile principii de tactică în comerțul lor. Ei stau la posturi de comandă fără să-și dea seama de atribuțiile de comandă ale funcțiunii lor. Se consideră doar servitori ai onor publicului, adică în realitate ai banului pe care acesta consimte cu multă greutate să-l dea pe hârtie tipărită. Dar uită că crucea lor de unde vrei să servești nației e în același timp și un loc de comandă a mișcărilor ei; după cum orice loc de comandă, cu cât e mai sus, te obligă să servești mai mult celor mărunți. Regele se poate intitula cu orgoliu și cu dreptate cel dintâi servitor al neamului, fără să renunțe la nimic din atribuțiile Sale de putere și pruncă. Editorul, — chiar neconsiderându-se, așa cum ar trebui, un „servitor al culturii”, ci numai unul

al publicului cetitor, — n'are cât de puțin curajul unei inițiative, dacă nu de comandă, măcar de orientare a acestuia public, care mai ales la noi e foarte docil în toate privințele. Ceea ce îndrăznește mereu un simplu neguțător, chiar fără să-l imite pe tânărul Rockefeller când a împânzit China cu lămpi date gratuit ca să o îndemne să-și consume petrolul, — un neguțător de cultură dela noi nu îndrăznește: să deschidă curiozității publicului cât mai multe și mai diverse tărâmurii de vrajă, de atracție.

Toate puterile și ambițiile sale de comandă, editorul contemporan și cel roman mai ales și le-a concentrat asupra unui singur și mizer obiectiv: scriitorul. Subevaluându-se pe sine ca simplu și mecanic intermediar, — editorul a transformat, prin panicile și imperatiile sale, scriitorul în mai puțin decât un neurastenizat servitor al publicului: într'o ordonanță a lui. Prin refuzul sau acceptarea de către editori, scriitorii moderni au fost împărțiți în două categorii deopotrivă de lamentabile: Unii cari neavând nădejdea unei

largi difuzări în public, își transformă conștiința inutilității lor tragice într'un bolnav orgoliu, și se irosec în o sumă de stericile experiențe literare ermetice și pline de prejuzitate. Alții cari, dimpotrivă, renunță la orice orgoliu de creație, ascultători executații ai lozincilor de succes editorial, irosindu-se în bucuria tot atât de sterilă a lucrului la comandă.

Profeții de altădată, prietenii regilor și ai mecenaților, au devenit azi, grație editorilor, sau un fel de fahiri ai cuvântului, izolați într'un vârf de stâlp și priviți cu nedumerire, sau bieți vulturi răpânoși plimbați în cușcă prin bălciri.

La noi, de exemplu, azi nu mai e voce să te naști povestitor. Cei cărora li se întâmplă acest trist accident, sânt fărâmați dela început de nepăsarea editorială ca de o stâncă: „Publicul vrea roman!”...

Măcar dacă această nepăsare ar sta pe o realitate. Ea însă nu-i decât una din multele maimuțări cu cari conti-

(Urmare în pag. 8-a)

Pe marginea poeziei de azi

Cititorul orientat în literatura franceză, cunoaște celebra comparație a prozei cu mersul obișnuit, enunțată de Malherbe și reluată de Paul Valéry.

Ca și mersul, proza tinde către un scop precis, către un rezultat: comunicarea unui înțeles, — rezultat care, odată atins, face de prisos mijloacele întrebunțate pentru realizarea lui.

Alta e însă funcțiunea limbajului poetic. După cum dansul, ca și mersul însuși, folosește aceleași organe, poezia nu întrebunțează alte elemente decât ale limbajului prozaic, cu deosebirea doar, că îi schimbă funcțiunea. Mișcările dansului nu urmăresc satisfacerea unui scop exterior, ci ele se înlănțuie într'o activitate necontenit reluată, care își află în sine scopul, niciodată istovit. În același fel, poezia redevine fără încetare, în forma din care, contopindu-se, înțelesul poetic nu se mai poate desprinde, pentru că el e nedespărțit, organic inclus formei care-l exprimă, spre deosebire de înțelesul prozaic, independent de forma trecătoare în care se materializează.

Grăul sibilin în care se exprimă o bună parte din producțiunea poetică a zilelor noastre ne-a pregătit pentru o înțelegere specială a rostului poeziei.

Folosind aceleași elemente materiale ca și limbajul prozaic, același vocabular adică, schimbându-i însă funcțiunea, poezia — și arta în general — îndeplinește o funcțiune oraculară, de travestire a înțelesului simplu, în forme convenționale și complicate, abătându-l dela comunicarea directă, nemijlocită.

Noutatea contributivă a poeziei moderne stă în cultivarea nuanței și a penumbrei, în descentralizarea și îmbogățirea intuitivă a graului poetic, prin lichidarea locurilor comune și liberarea cuvintelor de sub tutela discursului retoric, făcând astfel cu putință împerecherea lor după afinități mai subtile, independente de asociațiile înțelesurilor logice sau psihologice.

Față de monotonia retoriceii sonore și de verbalismul curgător, linear desfurat al poeziei romantice, lirica modernă, renunțând la culoare pentru nuanță și la claritatea logică pentru penumbra sugestivă, lasă să se întrevadă taina creației poetice, prin acea presimțire turburătoare pe care o însușă a unor înțelesuri mai fertile în neastâmpărul și nestatornicia lor, decât toarse și cumișite în urzeala unei versificații corecte.

Iată de ce, depărtându-se dela claritatea discursivă a prozei, lirica modernă se apropie de izvoarele poeziei eterne, năzuind să-i descifreze oracolele, pentru a le travesti în frumusețea nepieritoare a simbolurilor artei.

M. NICORA

VIAȚĂ ȘI LITERATURĂ

de NICOLAE ROȘU

Literatura epică devine din ce în ce mai săracă, mai anemică. Nu ne gândim, fără indoială, la generația războiului care din tensiunea entuziastă a luptei a putut smulge atâta experiență și atâta viață în cât să poată folosi unei „renașteri” pe plan omnesc și prielnic creației literare. Cu aceste slove de jar și pocăință ne duce gândul la tineretul țării noastre de azi, la acei intelectuali cu noroc și talent, care au și timpul prielnic, și zodia surzătoare, și energie suficientă, și totuși, tânjesc într'un lirism romantic, de multe ori prea îndrăzneț și discursiv, când o literatură epică, o cultură de adânc respirație, ar fi mult mai utilă pentru structura lor sufletească, și totodată mai semnificativă pentru tălmăcirea epocii.

Trebue însă să ne înțelegem dela început. Nu este vorba de a înlocui un gen literar cu altul, ci de a trăi viața pe un alt plan, mai cuprinzător și mai variat, în care experiența personală ca act de creație, fără a-și pierde din însemnătate, este completată și acoperită oarecum de trăirea multiplă a lumii dinafară.

Peisagiul românesc bunăoară, nu are numai străluciri de izvoare în care sopotesc efuziuni lirice, și câmpia întinsă a Bărăganului nu este un „prilej” de visare stelară în căutarea altor lumi

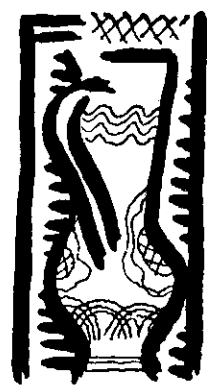
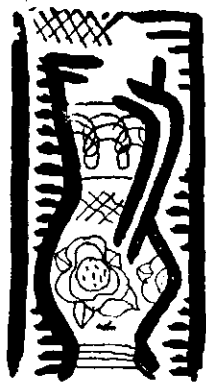
și în scormonirea unor abstracțiuni de dincolo de veac și țară. Peisagiul românesc este axa sufletească a unui popor, — gherghelul pe care faurul providenței a brodat o viață complexă și dinamică.

Nu este oare semnificativ pentru

noi, pentru specificitatea acestui peisaj, că toată literatura iudeo-modernistă nu l-a înțeles și nici nu l-a putut cuprinde? Lumea dinafară, societatea,

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

RADU GYR: CUNUNI USCATE

POEME, („CARTEA ROMANEASCA" 1938)

Înainte de ori ce apreciere critică, vom spune despre d. Radu Gyr că se află printre puținii poeți de azi, a căror operă ce citește ușor, stimulând curiozitatea și producând o reală plăcere. Cititorul de poezie al zilelor noastre a fost atât de greu încercat, încât ne întrebăm dacă plăcerea simțită la lectură n-ar fi pentru el un criteriu serios de orientare într-un domeniu de care ar vrea să fie legat prin ceva mai puternic decât prin bunăvoință. Poezia interesează pe lectori, cu condiția ca ea să-i surprindă, să reprezinte față de aspirația lor vagă după frumos, imagini și ritmuri clare, definitive.

Nimic nu-l supără pe cititorul obișnuit, și nu-l îndepărtează de poezie, decât înfrățirea de șantier a acesteia, prezentarea ei în public încă în stare de elaborare, purtând urme de casă și de nereușită. Mai toți poeții noștri actuali, oameni de frumoasă cultură poetică, participați adevărați ai actului de creație, au scris așa, cu truda lor literară în văzul lectorilor, sperându-i oarecum cu spectacolul conluctului dintre emoție și expresie. Un poet trebuie să fie însă abil. Producățiile lui nu trebuie să sperie, ci să atragă. Să atragă dând o dovadă reconfortantă despre libertatea poeziei, despre natura ei înrudită cu bucuria, cu exaltarea. Poezia se află totdeauna într-un „dincolo", ea începe dela un hotăr peste care nu mai pot înainta aspirațiile noastre. Dar poetul vine spre noi, — de acolo, unde el a putut pași, prin puteri misterioase, — el nu trebuie să meargă de aici într'acolo, cu noi.

Impresia de totală libertate, de cucerire a plaiului de desfătare și vrăjire, — o dată d. Radu Gyr printr-o stăpânire impresionantă a energiei verbale. D-sa se află acum într-o perioadă de largă deslănțuire a forței lexicale. Cuvintele se desprind abundente dintr-o bogată claviatură, și cristalizează clar în strofe fragede, umede de vervă și vibrație aluntrică. D. Radu Gyr, intrat în anii de maturitate, trece ager printr'un real iureș de teme poetice, care năvălesc una după alta, și pare că nu-i dau destul răgaz să întâmpine pe fiecare cu o deplină atenție. În volumul „Cununi uscate", destul de spațios, de 170 de pagini, sunt 82 de poeme, împărțite în 6 cicluri: Grădini, Cununi uscate, Bal, Creion, Program cotidian, Ciopitorul de azur. Primele două cicluri îl țin pe autor încă în marginea volumelor mai vechi, — Creion însă, și mai ales Program cotidian dau o indicație aproape revoluționară în evoluția poetului. Câmpul de investigație lirică s'a deschis neîmitat, sub o primăvărățică germine vegetală, viața de orice fel, mai ales în acestășurările ei moderne, ca de unghiul interpretării lirice, devine ritm, armonie, culoare. A compune poeme lirice despre măcelării, piețe, maidanuri, cheuri, hoteluri, indică o mare dexteritate, desigur, dar mai lasă să se întrevadă și jindul poetului de a fi cuprinzător al epocii sale, poate mai mult decât în poemul „Cununi uscate" — după care dă titlul volumului și în care își exprimă regretul pentru decadența funcțiunii de vates în lumea actuală.

Poete, care cupă acuma și se'nchină?
Ce Blanduzie curge în cinstea ocdi tale?

Ce miert silvestru, astăzi, pe fruntea străvezie?

Ce trandafir să cadă pe-un cânt de menestrel?

Și cine să mai spună, sub candelă târzie:
A scris o carte sfântă și mă gândesc la el...

(Pag. 27).

Cununile aulice s'au uscat, sunt destul de rare șansele pentru cucerirea unei reputații de stil antic, când:

În cinstea mâinii albe ce lunecă pe lînă
Tot vinul taliarhic în amfore sabine,
Și pentru primăvara poetului, horiră
naiade în lumina colinelor latine.

(Pag. 27).

D. Radu Gyr nu cedează însă ușor. Viața modernă are nebănuite fețe. Pot fi cântate toate sau unele din ele și poetul nu pierde nădejdea de a fi reprezentativ când are de pildă sensibilitate pentru un cadru ca acesta:

Odăi de plumb și frig. În fiecare,
lung, plânge dușumeaua în surdina,
perdele tac la geom în așteptare,
romantic, garderobul vechi suspină.

Cuerul negru, orele cuminți,
și patul trist, cu perne reci de ceară...
(Cine-o fi plâns, aicea, într'o seară,

sau a iubit cu buzele fierbinți?)
Hotel banal, cu triste coridoare,
cu becuri afumate în tavan,
și'n care, cum se scrie prin ziare,
odată cel puțin, în orice an,

S'a împușcat un voiajor comercial,
sau o actrișă de la „Dunărea albastră"
s'a aruncat în stradă pe fereastră,
când nu s'a otrăvit cu veronal.

(Hotel, pag. 92).

Să nu credem însă că d. Radu Gyr a făcut o opțiune și se preocupă în chip deosebit să dea expresie poetică unei lumi tragice, de mizerie și mediocritate. Atenția acordată acestei realități, face parte din planul mai complex al d-sale de a da expresie simfonică lumii moderne, și evadarea în vis, eliberarea prin armonie și muzicalitate, ni se par a fi o preocupare mai statornică la d-sa, ca fiind mai caracteristica. Sunt numeroase în „Cununi uscate", poemele de limpede incantație muzicală, de desfătare prin ritm ca în acest „Cerc lunar":

Spuma lunii — havaiană,
flaute și șaluri —
te cuprinde în liană,
rece de, opaluri.

Te adoarme flutur clar pe
cearcăn de hipnoze.
Melodii te culcă'n harpe
și patine roze.

Și te poartă în tipare
vis cu luminișuri,
pluțiioare în cleștere,
și pânjenșiuri.

Când ostrov de basm mlădie
răi culcat pe dalii,
cu lumina sa îl scrie:
junglă și medalii.

Luna lui aroma-ți trece,
noptii pe inele,
transparența ta s'ânnece
sommuri de gazele.

Și în crini adânci te sue
lung arcuș molatec,
gât de lebădă, cățue
lampion lunatec.

(Pag. 68).

Pe sine însuși poetul nu se închipue decât tot într'o transparență supra-realistă, în care singurele certitudini mai sunt metafizicele, viziunile...

Gyr? un poet ciudat ca toți poeții,
făcu din vise mingi și mandarine,
în, piept avea fazani și tamburine,
sub tâlpi albastru ski al tinereti.
Legat de lună cu viorii și funii,
de cozile cometelor cu visul, —
i-a dat bilet de voe paradisul

Pe urmă raiul i-a retras permisul.
Dar înainte de-a pleca în cuarțuri clare
încălecat pe o ghițări sburătoare,
a mai visat o țară verde, cât un soare...
Și a intrat în paradisi, cu manuscrisul
pe care moartea i-l a pus în buzunare.
(Biografie, pag. 104).

Încheiem stăruind asupra constatării că d. Radu Gyr a intrat în deplină maturitate a talentului. Creația d-sale actuală inspiră o desăvârșită încredere; vremea îi va aduce poate o mai strictă purificare lexicală, și o precizare mai deaproape a omenescului, Pentru o epocă de înflorire a literaturii, d. Radu Gyr este o primă garanție.

AUTORI ȘI IDEI

Matei Nicolau

Cititorii au putut fi surprinși, în cursul lunii Martie, de câteva articole apărute în ziare, prin care se deplăcea moartea unui savant român, cu mult prea timpurie, și desigur cu atât mai regretabilă. Tânărul învățat, asistent de limba elină la facultatea de litere din București, se numea Matei Nicolau, și dispărea în vârstă de 33 ani.

Au scris despre el lucruri uluitoare cei cari l-au cunoscut și au avut prilejul să-l pretuiască. Aceștia au fost însă puțin, fiindcă domeniul de specializare al lui Matei Nicolau, — lingvistica cu temelii ei din gramatica istorică, latina, elina, sanscrita, celtica, — nu oferă

superioarele lui cunoștințe a ajuns prin sacrificarea totală a ommuritor vjeia. A suferit de toate piedicte așezate încet în calea unei mari nazuinje. A răbdat săracia, boala, singurătatea. Boala l-a urmat de timpuriu, — jumdcă trebuia să trateze permanent cu chinină o malarie nevndecabilă, Matei Nicolau a început să-și piardă treptat auzul.

La întoarcerea în țară era surd complet. Ducea un trai de izolare, de a-juindare definitivă în umbrele despără-țitoare ale disciplinei sale, neavând alte surstacju decât pregătirea cursului la facultate și redactarea studiilor diverse pentru reviste și volume. Moartea l-a surprins cu câțeva vreme înainte ca lucrarea sa „Originile propozițiunii iminitive în limbile clasice" să apară în librării. A lăsat-o în pagini, cu bun de imprimat dat pe ultimele corecturi. Personalitatea lui Matei Nicolau este un exemplu destul de rar de energie românească, concentrată spre a ajunge la expresia sa maximă, în hotarele spiritului.

Necunoscut pentru cei mulți, ridicat în adevărata lui lumină, Matei Nicolau poate fi, desigur, un superior punct de plecare pentru voința de creație a oricui.

Dan Botta

În revista „Tehnica și arta grafică", d. Dan Botta publică o frumoasă scholie la colindul cerbului. Colindul cerbului se înfrățesează în mai multe variante. Toate au ca temă rădăcirea blăstemată a animalului, ca efect al unei greșeli, a unei trufii împotriva perfecțiunii din început a lumii. Semetia aceasta pedepsită — observă d.

putința de a fi cunoscut decât într'un cerc restrâns. Dealiminteri prestigiul de savant și l-a cucerit tânărul (ingust, la Paris, unde se afla de la vârstă de 22 ani, unde și-a trecut doctoratul în drept, și a ajuns în 1930, diplomat al Școlii de înalte studii. La Societatea de studii latine el face comunicări importante mai ales în problemele de interpretare juridică a textelor, iar în urma lucrării: „L'origine du „cursus" rythmique et les débuts de l'accent d'intensité en latin", și a altor studii publicate în Bulletin linguistique, Matei Nicolau este numit de statul francez la Ecole des Hautes études, conferențiar de latină juridică. A îndeplinit această funcție timp de trei ani, după care s'a întors în țară.

Dar în scurta viață a savantului recunoscut de un for atât de înalt ca Parisul, găsim o latură de o importanță cu totul deosebită pentru noi românii. Cariera lui Matei Nicolau a fost aceea a unui erudit, — am spune, — ascet. La

Viață și literatură

(CONTINUARE DIN PAG. 1-a)

unui popor în căutare de pământ colonial.

Dar să nu uităm, întorcând fila, că Gustave Flaubert a consultat 107 cărți de știință și de literatură pentru un singur capitol din „Bouvard et Pécuchet", iar Fedor Dostoievski nu ar fi izbutit să-și imagineze tragedia din „Casa Morților" delà Omsk dacă n'ar fi petrecut zece ani în mijlocul deținuților din închisoarea siberiană. Cu toate acestea, trebuie să facem o deosebire între nevoia studiilor livresci, pentru o mai precisă și mai completă informație a scriitorului, și între cunoașterea directă a lucrurilor prin contactul imediat cu însăși viața. Deacea romanele lui Flaubert sunt prea simetric organizate, având factura operelor perfecte și cu adevărat științifice, pe câtă vreme Dostoievski, îngropat de viu într'un sicriu rece și tenebros, a găsit prilejul nimerit să amplifice imensitatea morală ecurilor psihologice care-l frământau până la obsesie. Dostoievski n'a studiat, într'un sens larg, — a trăit și a fost prins de împrejurări independente de voința sa. Dostoievski, fără îndoială, este creația destinului său, a fatalismului de care sunt copleșiți toți marii teomatologi din literatura rusă. Și totuși, Dostoievski nu este mai puțin realist decât Gustave Flaubert, dar de un realism crud, dionisiac și apocaliptic, evocările tragediei din Omsk fiind atât de puternice sunt vredenice de unele cântări din Comedia lui Dante Alighieri...

Se află la noi, o categorie destul de numeroasă de tineri scriitori, cari se supără până la ridicolul indignării auzind vorbindu-se despre o astfel de literatură. Unii cred că scriitorul trebuie să se hrănească copios cu iluzia unei vieți interioare, cctind și colecționând „pagini alese" din scriitorii autori care odinioară însemnau ceva numai când erau citiți în întregime. Dacă începând să scrie, vreo pagină din „autorii celebri" se rătăcește prin romanul dat la iveală, atunci ei devin plagiații pentru criticii isteți și inspirații de duhul geniului pentru prietenii

și cluburile adulațiunilor familiare. Iată dar că ajungem la un fel de parazitism literar și în epică, tot atât de ridicol ca și declamația lirică. Ce bine e să fi romancier... gândesc ei. Spaima de a lucra pe cont propriu, dispăre ca aburii dimineții la razele soarelui de vară. Se poate încălzi oricine, delà heliofilar, vaca Domului, până la scriptomanii inspirați de providența secolului. Procedeeul este următorul, dar și morala: în roman nu există nici un fel de piedecă, și nimeni nu-și revendică paternitatea. Poți relua drumul oricărui probleme discutate. Dacă nu ai curajul să-ți asumi răspunderea, semneză o succintă explicație liminară, și pretinzi că ai găsit manuscrisul într'o sticlă, că ți l-a trimis un necunoscut înainte de a se sinucide, sau mai simplu, că eroul, un personaj închiphuit, se destăinuiește autorului. Când primul capitol e gata, fuga cu el la cafenea. Atunci dea-bea romancierul capătă invoiala de a exista. Prietenii își iau obligația să publice „note la gazetă": „va apăre în curând"... „X lucrează la un roman de profundă adâncire a nepătrunsului"... Romancierul însuși se grăbește să dea numele romanului său. Căci așa crede el că îi șade bine: să anunțe titluri de romane și să ducă războiu crâncen împotriva editorilor care sunt ignoranți și nu le publică.

Cafeneaua însă uniformizează. Ea tolerează în penumbră și bărfește în afară. Viață de turmă, satisfacții banalizate de repetiție.

Romancierul, călare pe Olimp, doarme, bea, mănâncă, și răsofește distrat jurnalele. Discută absent sau cu pathos, după împrejurări și oportunitate, ca să-și dea mai multă însemnatate sau să devie convingător. După „fragmente" din primul capitol, publicate cu o notă de recomandare într'un ziar sau revistă, romancierul începe să primească scrisori de dragoste. Urmează: schimb de fotografii, flori, telefoane, bilețele anonime. Factorul poștal aduce în fiecare zi câte o surpriză. Pe stradă este arătat cu degetul și răsfățat în in-

timitate. Nu de puține ori se pot întâlni debutanți, indiferent de vârstă, care au pretenția de a se identifica până la concurență cu unele pasagii din André Gide, chipuri de martiri timentauți de setea absolutului din romanele lui Dostoievski, sau tot atât de frecvent, parodiind până la vulgaritate sinceritatea tinerească a lui Giovanni Papini...

Fauna aceasta rizibilă și inofensivă este în decădere.

Capitolele noi nu încep niciodată pe contrapagină. Cele care se termină de cetit sau de trăit, presupun o pagină liberă de gândit, o pagină pauză voită, în care ideile se adună, impresiile se sedimentează, stilul se purifică. Revărsare conștientă peste o viață ce se cere mai întâi trăită, o bae solară de sinceritate și îndrăzneală, o năzuință către cerbicia acțiunii voite, justificate, necontestate, fără șovăiri și tatonări. Toate aceste afirmări strivesc conspirația tăcerii, intimidarea, intrigile, bărfeala, clanul literar. Viața nu înseamnă „literatură", ci trăire, și nimic nu ne inspiră mai multă compătămire decât acest tip în decadență, odinioară mistuit de orgoliu și astăzi întepenit în mizantropie.

Spaima de a lucra pe cont propriu, strania insuficiență a voinței, obsesia comentariului binevoitor, sfarmă mugurele de talent, sterilizează puterea de creație. Infrângerile sunt inevitabile, dar numai acei cari au luptat și au fost înfrânți cunosc beția triumfului. Am prieten întotdeauna cu un amar scepticism pe omul care, urcând din treaptă în treaptă, își calcula metodic succesele înșirându-le pe cursul unor ani. Am stîmat întotdeauna pe acela care a căzut sub o aspră lovitură a destinului, dar s'a ridicat tenace, întrezărind o nouă confruntare cu viața.

În bună parte la aceasta se rezumă drama „literaturii" noastre: o existență comodă și „estetică", în afară de trăirea intensă a vieții, de deupță și de sete nepotolită de cunoaștere.

NICOLAE ROȘU

Dan Botta, este în colindele poeziei noastre populare, aceeaș cu ideea care inspiră mitul adamice, precum și cu ideea tragică a teatrului antic. În rădăcirea lui de ispășire, cerbul cade deseori în primejdia de a fi săgetat, dar, până la urmă, el e cruțat și după trecerea a nouă ani de purificare, i se acordă și iertarea.

Transcriem sfârșitul colindului comentat de d. Dan Botta. Aici cerbul întruchipează pe un fecior de împărat blăstemat și ideea de păcat originar e foarte limpede.

— Ho, ho, ho, nu mă'mpușca
Că nu-s cu cine gândești.
Eu mi-s fecior de împărat
De pârniți n'am ascultat,
Când de-acasă mi-am plecat
Mama mea m'a blăstămat
Să fiu fiară codrionară
Nime să nu mă omoară
Nouă ani și nouă zile...
Dac'acelea le-o plini
Jos la sate oi cobori
Biserici descuie-mi-oi
Slaube mândre face-mi-oi
Scaunul județului
Păharul botezului...

Vladimir Streinu

În articolul „Recitind pe clasicii noștri", din „Revista Fundațiilor Regale", d. Vladimir Streinu aduce câteva noi vederi critice asupra operei lui George Coșbuc. Până acum nu se dăduse o importanță deosebită savantei versificații a poetului, nebănuindu-se cât de mare e contribuția ei la durabilitatea operei. Judecata formală era lăsată de mult în urmă de cealaltă, despre sensul româneș al operei lui Coșbuc, după care el fusese lansat de Gherea, ca „poet al țărânilor". Criticul socialist n'avea însă cultură clasică.

Nu-și putea da seama nici pe departe ce însemnează în poezie, tehnica, și în ce măsură la gloria unui poet contribuie știința formală a limbii, — ritmul, armonia, muzicalitatea...

D. Vladimir Streinu vede în Coșbuc un adept al artci poetice horațiene. Cine știe ce a însemnat metrica în poezia lui Horațiu va ghici importanța noiei interpretări critice date lui Coșbuc de d. Streinu.

— f. —

Sunt în viață întâmplări, pe care țî-e greu să le mărturisești.

Azi dimineață, citindu-mi jurnalul, am dat la rubrica publicității, de următorul anunț:

„Doamnă bine făcută, corp superb, își oferă serviciile domnilor pictori, ca model“.

— Hi-hi, — am râs în sinea mea. Las' că știu eu ce fel de model ești d-ta. Tot așa cum sunt eu pictor.

Apoi, am căzut pe gânduri.

„Să mă duc s'o văd, poate? Sunt un om atât de serios, încât n'ar strica să duc o viață puțin frivolă. Alți oameni trăesc ca fluturii, trecând dela o floare la alta. Oameni din cei mai inteligenți și talentați își treceau timpul făcând curte femeilor. Intrigile amoroase ale lui Benvenuto Cellini, aventurile frivole ale genialului Byron, autorul unor capodopere de neuitat, care vor trăi în veacuri...“.

— Birjar!

În fundul curții mari și sumbre, am găsit apartamentul n-rul șapte și am sunat cu oarecare strângere de inimă.

Mi-a deschis o slujnică posomorită.

— Ce doriți?
— Drăguțo... Aici stă modelul?
— Aici. Sunteți pictor?
— Da... Mă ocup câteodată cu pictura. Spune conitei că... totul va fi cum trebuie.

— Poftiți în salon.

Un minut mai târziu, a intrat în salon o doamnă tânără și bine făcută, într'un capot albastru, care îi contura toate formele în modul cel mai cinstit. Doamna mi-a întins mâna și m'a întrebat cu bună voință:

— Doriți să vă pozez? Sunteți pictor?
— E timpul să trec la un ton mai frivol! m'am gândit eu.

— Ei așa! Eu pictor? He-he. Cum de ați ghicit că sunt pictor?
Doamna a râs.

— Ce curios sunteți! De ce ați mai venit dacă nu sunteți pictor? Sunteți la Academie?
— Nu, nu sunt la Academie, — am suspinat eu. N'am fost admis.

— Va să zică, lucrați la un atelier particular. La cine?
I-am mângâiat mâna, într'un mod comunicativ.

— Ce drăguță sunteți. Ghiciți.
— Cum pot să ghicesc? Există multe ateliere. Puteți lucra la Sivaciou, la Goldberger, la Tițanovici. Adică, Tițanovici e sculptor. Ce pictori mai avem? Perepalchin, Stremouhov... La Stremouhov, nu? Vă citesc în ochi că am ghicit.

— Exact, lucrez la Stremouhov, — am confirmat eu. De sigur că la el.
Doamna s'a înviorat.

— La Vasile Erastăci! Ce mai face?
— Nimic. A început să bea.

— A început? Mi se pare că bea de vreo 20 de ani.

— Nu mai spuneți! Vai, Stremouhov, Stremouhov. Și eu n'am știut. Am crezut că e om cumpătat.

— Să-i transmiteți complimente. Nu l-am mai văzut de mult... de când i-am pozat pentru „Fata cu șarpele“. Știți că pozez de mult?

— Pozați deabinelea?
— Cum adică deabinelea? Cum s'ar mai putea poza?
— Vreau să spun, nu oboșiți?
— Nu, m'am obișnuit.

— Și vă desbrăcați de tot?
— Firește. Altfel cum?
— Și nu vă e frig?
— Nu pozez decât acasă, iar aici am

în permanentă 16 grade¹). Dacă doriți, putem lucra chiar acum. Doriți cap, bust sau nud?

— Da, da, firește!! Cu plăcere! Cred că nud. Fără discuție că nud.

— V'ați lăsat cutia în antreu?
— Care cutie?
— Sau ați venit cu mapă? Lucrați în creion?

— Vai, ce păcat! Mi-am uitat mapa. Și creionul l-am uitat.

Am ezitat puțin și am spus, îndreptându-mi în gând privirea spre patronii mei: Byron și Benvenuto Cellini:

— Dar, nu face nimic că am venit cu mâinile goale... Eu...
— Firește că nu face nimic, a râs tânărul femeie. Aranjăm noi. Alexandre!! Sașa!

Ușa, care ducea în odaia învecinată, a scârțâit...

A intrat un tânăr blond cu o față blajină. Tânărul ținea în mână o paletă.

— Faceți cunoștință: soțul meu. E și el pictor. Sașa, colegul tău distrat a venit să mă piceteze, dar și-a uitat acasă nu numai uleiurile și pânza, dar și

S F I N T I I

de ARCADIE AVERCENCO

creionul și cartonul. Vai, boemii! Dă-i tu ceva.

M'am speriat:
— Vai de mine, nu șade bine. Sunt încântat de cunoștință... Mai bine mă reped acasă. Stau... la doi pași de aici.

— Pentru ce? Avem planșetă, creioane, pioane, carton. Dar poate ați dori să pictați în ulei?

— În ulei. De sigur că în ulei.
— Atunci s'a făcut! Am multe pânze pe sașuri. Vă cedez una la prețul de cost. Catia, adu tu.

Afurișita de Catia se desbrăcase în răstimp, fără nici un pic de rușine, ca și cum ar fi fost singură în odaie. În adevăr, era făcută minunată, dar eu aproape că nici nu mă uitam la ea. Se plimba nestingherită. Hotărit, oamenii au pierdut rușinea.

O greutate mi s'a lăsat pe inimă și mi-a apăsat-o. M'am gândit trist:

— „Să nu mă bată dobitoetul ăsta! Ce artist agasant! Ce preoți grozavi ai artei!“.

Catia a adus cutia cu uleiuri și niște unelte, de care habar n'aveam. Soțul ei s'a trântit pe divan și, uitându-se în tavan, și-a aprins o țigară. Tânărul femeie s'a oprit lângă fereastră.

— Asczați-mă, — mi-a spus această nerușinată.
— Așezați-vă singură, — i-am răspuns incudat.

Ea a râs.
— Nu știu ce atitudine vă trebuie.

— Stați așa.

I-am arătat asemenea atitudine, încât, luând-o, peste un minut, orice femeie ar fi căzut moartă de oboseală.

Dar, Catia era făcută din oțel. Ea s'a așezat în poză și a rămas în nemișcare.

II

— Ce faceți, domnule? m'a întrebat mirat soțul. Nu se apasă la capătul acela dacă vreți să iasă uleiul.

— Ești sigur? am râs obraznic. Răposatul profesor Iacov recomandă să apleși tocmai aici, unde uleiul e mai proaspăt.

— Dar așa se usucă.
— Nu-i nimic. Pe urmă îl subțiez cu apă.

— Subțiați uleiul cu apă?
— Spun „apă“ în înțelesul larg al cuvântului. Îl subțiez cu lichid. Ciudat, — m'am întreput singur, — aveți toate culorile, afară de culoarea pielii.

— Această culoare se compune.
— Crezi? În „Scrisori artistice“, Renoit spune categoric că nudul se pictează cel mai bine cu culoarea pielii.

— Dați-mi voie... Dv. ați lucrat vreodată în ulei?
— De câte ori! Cel puțin de zece, dacă nu mai mult.

— Și nu știți cum se combină culorile?
— Eu știu, dar văd că d-ta n'ai citit lucrarea baronului Fohse, membru al Academiei de arte frumoase din Dresda: „Arta de a combina culorile“.

— Nu, n'am citit-o.
— Asta-i. Dar, de ce lipsește pensulei părul? A rămas numai coada. Ce fel de penel mai e și ăsta?
— E rezemătoare. Se poate să nu știți ce-i asta?

— Eu știu, însă d-ta n'ai citit, probabil, „Memoriile unui pictor“ de Schindler Barnay, în care... Dar, să nu mai întrerupem lucrul.

— Merge? M'a întrebat Sașa.
— Da... Câte puțin. Cum se zice: înce-încet, departe ajungi.

Sașa s'a ridicat și s'a uitat peste umărul meu la pânză.

— Hm...
— Ce? Îți place?
— E foarte original. Aș spune că nici nu seamănă.

— Există diferite interpretări, — l-am liniștit eu. Zola a spus: „Viața trebuie să se refracteze prin prizma mentalității artistului“.

— O fi așa... Dar observați că pieptul e pe umăr?
— Da, dar tot pe al ei, — am ripostat just.

— Curios raccourci!
— Crezi? Acesta? Am să-l fac mai galben.

— Ce are aface asta cu galbenul? Raccourci-ul nu depinde de culoare.

— Să nu spui asta. Răposatul Perov susține contrariul.
— De... Se prea poate... Nu găsiți că, la piciorul stâng, un deget e... de prisos?

— Nu mai spune. Unde? Unu, două, trei, patru, cinci... șase... Asta-i umbră. Așa fac eu umbra. Dar, se poate șterge.

— Firește că se poate. Cred, însă, că nu faceți bine pictând tot corpul cu galben de India.

— „Ce măgar! m'am gândit eu. Spune că nu există ulei de culoarea pielii și pe urmă se leagă de culoare“.

Apoi, i-am spus sarcastic:
— Văd că, pur și simplu, nu-ți place maniera mea.

— Vai de mine, — mi-a răspuns delicat Sașa. N'am spus aceasta. Se simte căutarea unor forme noi. E drept că

desenul e confuz, liniile sunt șchioape, dar... acum desenul a decăzut peste tot.

Sașa a continuat cu o sinceritate neașteptată:
— De fapt, să vă spun drept: observ că pictura însăși decade. Vin deseori

pictori ca s'o picteze pe nevastă-mea, așa cum faceți și dv. Și ce credeți? Mi-au rămas câteva desene în creion,

după care poți să spui fără teamă că în Rusia nu mai există pictură. Mă doare că trebuie s'o spun, dar e așa. Priviți aici!

Sașa a scos dintr'un colț o mapă uriașă și a început să-mi arate o coaia după alta.

— Uitați-vă. Din prima zi de când nevastă-mea a dat anunțul că pozează, la noi vin pictori. Dacă ați ști însă cât de sărăcicioase, neputincioase și lipsite de talent sunt desenele lor. De colorit nici nu mai vorbesc! Priviți! Și când te gândești că acești oameni sunt adepții artei ruse, chemați s'o cultive și să dezvolt gustul artistic al mulțimii. Unul face mâna stângă cu o jumătate de arșin²) mai lungă decât cea dreaptă, și cum o face! Nu simte forma, n'are noțiunea perspectivei. Așa desenează un licean de clasa întâia. Astăalt pictează capul nu pe ceafă, ci pe umăr, iar pânțele atarnă peste picioare. Unde-i genunchiul? Nu-l găsești cu lumânarea. Și să nu credeți că sunt tineri fără experiență. În majoritate sunt oameni în vârstă, sau chiar bătrâni cu părul alb. Cum au învățat ei? Care e baga-

A propos de Degas se intitulează paginile pe care La Nouvelle Revue Française le publică în fruntea numărului pe Martie, semnate de Paul Valéry.

D. Paul Valéry

„A propos de...“ mi se pare cea mai potrivită și în același timp rezumativă alturare de cuvinte pentru a sugera caracterul marginal și derivat al întregii opere valéryene, elaborată „după

„după calboratul spiritului“, de cititorul cel mai atent poate și în orice caz de gânditorul cel mai desinteresat și mai desprins de tirania spiritului de sistemă. Adică de prejudecata și ispita fatală căreia filosofi ca Platon și Schopenhauer i-au fost victime prețioase.

Noutatea cugetării lui Paul Valéry constă în jocul ei liber și în spiritul de aventură care-i îngăduie să-și ofere bucuriile mereu improspătate ale unei priveliști feerice, lui însuși destinată, fără preocuparea și în absența oricărui public.

Citiitorul suficient orientat asupra operei autorului Tinerei Parce va recunoaște cu ușurință prezența unor simetrii și revenirea temelor predilecte acestei cugetări atât de personal timbrată, care-și continuă fără stăjenire itinerariul capricios, cu aceeași plenitudine calmă, și sub îndemnul neslăbit al uimirii de propriile-i descoperiri.

Astfel, fără a încerca să le grupăm după criteriul unor preferințe personale și abținându-ne dela ispita interpollării propriilor impresii de lectură, vom desprinde din dezordinea fermecătoare a paginilor amintite, câteva însemnări în legătură imediată sau mai îndepărtată cu Degas:

„Lucru destul de puțin obișnuit la artiști, Degas era om de gust. Făcea caz de asta, și era.

Deși se născuse în plin romantism, și trebuise, către maturitate, să se amestece în mișcarea „naturalistă“, să frecventeze pe Duranty, Zola, Goncourt, Duret... să expună cu primii „impresioniști“, nu era totuși mai puțin unul din acei delicioși cunosători, strimți cu încăpăținare și voluptate, neîndurați cu noutățile care nu sunt noi, hrâniți cu muzică veche și Racine „citatari“ (citateurs) și clasiși până la ferocitate, extravagantă și scandal, — specie astăzi dispărută din nenorocire...

Opera lui a suferit poate din pricina numărului și a diversității remarcabile a pofteilor sale artistice, ca și din a intensității atenției lui asupra punctelor cele mai înalte dar și cele mai opuse ale meșteșugului său“.

Și brusc, în perspectiva largită a unei digresiuni, această lovitură de sondă a gândului în miezul însuși al dramei artistului:

„Toate artele, mult timp privite se adăncesc în probleme de nedeslegat. Privirea prelungită dă naștere la nesfârșite dificultăți și această generare de obstacole inchipuite, de dorințe incompatibile, de scrupule și remușcări e proporțională sau mai mult decât proporțională cu inteligența și cunoștințele pe care le ai. Cum să alegi între Rafael și Venețieni, să sacrifici pe Mozart lui Wagner, pe Shakespeare lui Racine? Astfel de nedumeriri nu au nimic tragic pentru amator și nici pentru critic. Ele sunt pentru artist chinuri ale conștiinței reînoite cu fiice întoarcere pe care o face asupra lucrului făcut“.

Despre condițiile lucrului artistic într'un viitor poate mai apropiat decât ne temem, acest fragment turburător a cărui tristețe filtrează totuși o ironie nu știu în ce măsură sensibilă și în traducere:

„Mi se întâmplă să gândesc uneori, că munca artistului e o muncă de tip străvechi; artistul însuși o supraviețuire, un lucrător sau meșteșugar dintr'o specie pe cale de dispariție, fabricant la el acasă, care folosește procedee cu totul personale și cu totul empirice, trăește în dezordinea și întimitatea uneltelor lui, vede ce vrea și nu ce-l înconjoară, întrebuințează oale sparte, fierărie casnică, obiecte condamnate... Poate că starea asta se schimbă și vedeavom oare opunându-se aspectului acestor unelte improvizate și a ciudatului îns pe măsura lor, tabloul laboratorului pictural al unui om riguros imbrăcat în alb, înmănușat în cauciu, supunându-se unui orar precis, prevăzută cu aparate și instrumente strict specializate, fiecare avându-și locul și prilejul exact de întrebuințare?... Până acum hazardul n'a fost încă isgonit din acte, misterul din procedee, beția din orari; dar nu răspund de nimic“.

Un studiu de dansatoare, privit cu nesăț pe unul din pereții atelierului pictorului îi amintea lui Valéry de un desen al lui Holbein, văzut la Basel și reprezentând o mână. Dar o mână ale cărei degete nu erau încă deajuns de modelate, astfel că falangele păreau „ca niște zaruri prelungite, cu secțiunea patrată“.

celui mai complete a unei persoane, și prin ea, cu a cătorva altele“.

Cum s'a ajuns la această situație?

„Mai întâi, ideea însăși de ierarhie între opere și între genuri s'a istovit. Dacă două prune pe o farfurie prețuesc cât o „Coborire de pe Cruce“ sau o „Bătălie din Arbelles“ și pot să prețuiescă nesfârșit mai mult; dacă un crochiu de X valorează nesfârșit mai mult decât o imensă pânză de Y — dacă adică rezultatul trece înaintea problemei, — aceste judecăți, deși drepte și de neînțeles, împuținează totuși treptat greutatea elementelor de apreciere care nu sunt pur subiective. („Academismul“ nu este, în fond, decât conservarea, mai mult sau mai puțin conștientă a criteriilor mai mult sau mai puțin iluzorii, a judecăților obiective: anatomie, perspectivă, asemănări, viziune obișnuită a culorilor, etc.).

Consecințe: creșterea numărului pictorilor mediocri, deoarec deprecierea faimoaselor mele criterii obiective are ca prim efect să suprimă toate dificultățile (cel puțin convenționale) ale artei. Nimeni nu se mai amuză să studieze cu îngrijire și prin reflexiuni cari pot duce foarte departe (Leonard), o stofă aruncată pe un scaun, o frunză, o mână... Nici să scoată din această întimitate cu obiectul „fără grabă și fără folos apropiat, o anumită știință despre sine, despre îndemânarea combinată a intelectului său, a dorinței, a vederii și a mâinei sale, cu privire la un lucru dat... publicul fiind absent. (Acest ultim punct e capital: nu trebuie să cauți să uimești pe altcineva decât pe sine“.

În sfârșit, din fragmentul ultim, intitulat Degas și sonetul, desprindem aceste rânduri rodnice în sugestii, atât de ilustrative pentru principiul însuși al riguroasei poetice valéryene:

„Nimic în literatură nu e mai propice ca sonetul, să opună voința velleității, să facă simțită diferența dintre intenție și impulsioni, cu opera terminată; și mai ales, să constrângă spiritul ca să privească fondul și forma ca pe condiții egale între ele. Mă explic: el ne învață să descoperim că o formă este fecundă în idei, paradox aparent și principiu profund, din care analiza matematică a scos în parte, prodigioasa-i putere“.

Edgar Degas (Autoportret)

Spaniel eterne a lui Cervantes și Greco

„M'am întrebat — continuă Valéry — dacă acest ciudat studiu nu avuseser în mîntea lui Holbein, semnificația unui exercițiu împotriva moliciunii și a rotundității desenului.

Anumiți pictori ai timpului nostru par să fi înțeles nevoia unor construcții de acest fel, dar ei n'au întârziat să confunde exercițiul cu opera și au luat drept scop ceace nu trebuie să fie decât un mijloc.

Nimic mai modern.

A desăvârși un lucru constă în a face să dispară tot ce-i destăinuie sau sugerează felul cum a fost fabricat. Artistul nu trebuie să se afirme, potrivit acestei învechite condiții, decât prin stil și trebuie să-și susțină efortul până ce munca va fi șters urmele muncii“.

Cu prilejul altei digresiuni reținem câteva consecințe, aspre ca un rechizitoriu, împotriva deslănării și a superficialității artei picturale moderne, pândită de primejdia facilității și pornită pe panta unei sigure decaderii, astfel că ideea artei însăși e „din ce în ce mai puțin unită cu aceea a desfășurării

Toledo

Sub cer de Operă aperi așa:
Oraș în sbucium; suflet-valvătaie,
Cum pictă Greco, cu penel-văpaie
Ce'n Velasquez și Goya falfăia.

De n'ai Alhambra ce sacrificia
Pe Boabdil, — Toledo —, totuși taie
Străfulgeratu-ți nume ce se'ndoaie,
Ca lama ce în Tage se călea.

Urcat-au arte, mistica-ți colină:
Persană, arabă, gotică, latină
Durând palate, temple și altare;

Secretul tău, cetate castiliană,
Catică, ebre, musulmană,
E strîns în arta lor nepieritoare.

ANDRÉ J. FAURE

CARTEA FRANCEZA

CLAUDE CÉZAN:

LOUIS JOUVET et le THÉÂTRE D'AUJOURD'HUI

Personalitatea multiplă a unui din cei mai mari comedienți ai zilelor noastre: Louis Jouvet, actor eminent, regizor și director de teatru, — înfașează destule elemente de atracție și semnificație, în stare să întrețină un interes cu mult mai cuprinzător, depășind simpla curiozitate spontană dar efemeră, pentru un virtuoz interpret al artei sale. Acel interes anume, care întârzie cu predilecție asupra liniilor mari și a sensurilor largi ale culturii unui popor.

Caracterul omagial și tonul admirativ susținut al celor vreo sută de pagini pe care d. Claude Cézan le consacra lui Jouvet, în felurile sale ipostaze de om de teatru, nu prejudiciază asupra laturii informative a lucrării, aducătoare de prețioase amănunte și precizări, fie cu privire la trecerile lui Jouvet pe diferitele scene parisiene, fie la „meritul de a-l fi revelat pe Giraudoux, autor dramatic”, de pildă.

Valoarea contribuției lui Jouvet ca om de teatru și om de cultură reiese din acest citat rezumativ, suficient pentru punerea într-o lumină potrivită, prin reliefurile contrastului, a „mesagiului” specific jovevian:

„Contrariu aceluia teatru din Boulevard care, chiar în zilele acum depărtate ale succesului adevărat desfășurată

cele precedente, la această rubrică, — aminund simbolul „Tableau de la France” dela începutul vol. II al monumentalei *Histoire de France* de Jules Mucetel. Giraudoux, pornind de la analiza celor două concepții asupra punerii în scenă: a teatrului german și a celui francez, ajunge și el la o magistrală sinteză și la așezarea unor trăsături ireductibile, în lumina cărora pare atât de emoționant dialogul între aceste două „popoare gemene” și atât de neînălțurată „culturatea unor relații logice și normale”.

Războiul a fost și el unul din prilejurile pline de consecințe pentru a-dăncirea iremediabilă a „dezacordului sentimental” între cele două popoare, rupând echilibrul acelui „sistem de vase comunicate” care adusesse Germania și Franța, aproape la același nivel moral și de înțelegere.

„Războiul a însemnat pentru Germania o împuținare a acestei culturi și a acestei intimități a vieții, care erau specialitățile ei... Inspăimântătoare înflănuțire de fapte care aducea teatrul german dinaintea de războiu, pur artist și estetic, la realitate și la politică, înlocuind în sălile de spectacole o burghezie supusă, prin o masă nerăbdătoare, în Franța, dimpotrivă, îndepărtate de scene teatru realist li-

Gâlceava începuse, cu de obicei, cu aceeași regularitate matematică, din nimica toată, după masă. Tocmai când se tolănea pe dormeuza, gata să zică „bogaapostre” că mai putea și el să-și descene oasele un pic, atunci își vârî Michiduța coada.

Nevastă-sa s'apropie de el și, apucând incudată o manecă a hainei lui: — Da ce-i pe gherocul tău?

El se ridică într-o rână și, uitându-se atent la pata verzuie de pe manecă, o scutură cu palma: — Iacă un ileac... nițel praf de mucigau.

Iar ea, îngălbenindu-se și înghițind noduri: — Sigur!.. pentru tine toate-s fleacuri.

Ceea ce-i sili și pe el să riposteze, ridicând glasul: — Da ce vrei să fac? Nu cumva!

— Ce nu cumva?

— Vreau să zic, nu cumva o să m'apuc acuș par'i dreg tot eu și păretele?! Femeia par'că atâta aștepta:

— Vezi bine că nu s'a mai găsit ni-meni în stare să facă ce-ai făcut...

— Da ce vrei să fac, femeie? S'o las să ne cază'n cap?

Ea, să spumegă și nu alta: — Ba nu, să i-o repari pe de-a-ntrégul, să i-o faci pahar, să-i pui și tablă nouă — o bagatelă la venitul tău — cum făcuși pe toamnă, ale două tavanuri prăbușite și zugrăveala antreului și sofrageriei, bașca de bucătărie, unde a căzut tavanu' din nou ieri, de o plouă pe nenorocita aia ca aară, că mă mir cum de mai stă... Uite c'a pornit ploaia din nou, adu albia și pune-o lângă pat, că ne strică apa tot... Of! Doamne, de ce m'am născut, ca să fiu atât de nenorocită?

El, cutremurat de un fior, se ridică deabinelea și, după ce potrivit albia cât mai bine, în dreptul tavanului, pe unde chișuica apa în picuri prelungi, se apropie de ea împăciuit:

— Lasă dragă, că nu-i nimica, a fost numai o ploaică. Uite că se înseninează. He, ploaie de aia cu bășici ca ast' toamnă mai rar. Nu-ți aduci aminte că abia mai pridideam cu crățiile și timichele la pic?

Nevastă-sa își încrușișă brațele pe piept și, triumfătoare: — Aci vreau să te aduc! Bine că recunoști... Asta-i casă? Ori cocină, ori ghimirlia asta infectă, nu vezi că-i tot una? Dar ție ce-ți pasă... Îți ieii basto-nu și p'aci ți-e drumul. Ce ți-i fi zis: las'c'a proasta aia-i bună; și înghite toate și le scoate la izină.

Și învrăbindu-se din ce în ce: — Da până când crezi c'o să-ți mai stau în dărământura asta? C'am ajuns din om ne-om, nu mai e un pic de carne pe mine sănătoasă, c'a intrat reumatismul în mine de nu-l mai scot toate Techirghiolurile din lume, de când stăm în cocina asta! Eu ca, eu, dar bieții copilașii ăștia fragezi, cu ce ți-au greșit, de nu te gândești barem la ei, dacă nu-ți mai e milă de mine? Nu vezi mânuțele lui Aurică, mititeful mamei, că s'umflate și roșii, de parcă-s degerate? Dar Mioara, puica măică-chiei, numai ce-o auzi: „doale mămico” — și cu degetelul la gât, că n'am mai văzut-o neoblojită la gât toată iarna. Da pe tine se vede că te-a orbit Dumnezeu, de nu mai vezi!

Iar după o pauză, aruncându-i o pri-

cep să umblu. Și și-o sparge dracu' o-pincile, trebue să dau de ce ne trebuie...

— Și, din ce în ce mai hotărît, văzându-o că se mai potolește:

— Nu mai vreau să știu nici de prietenie, nici de nimic. M'am săturat până în gât! Și-o să le spun verde la toți: uite asta, și-asta... Așa!

Nevastă-sa suspină și, apoi, aluncându-i privirea pe dreptunghiularul petic de hârtie roșu, lipid, diagonal, pe geam, o scutură un tremur și, cătând cu spaimă spre ușă, bolborosi:

— Să te văd. C'ac'uș încep să curgă. Numai ce-i auzi: „Ce-i de închiriat?”... Iar tu, de colo, amabil: „Întregul apartament!...” Asta și apartament!... Poate un compartiment de spital... Dar —bucătărie n'are? Că lumea vede că maghernița aceea dărăpănată și cu tavanul căzut nu se mai chiamă bucătărie. Și tu dă-i înainte cu brașoavele: „Că-i călduroasă”... că parcă oamenii n'ar vedea că n'are decât un singur rând de ferestre în care clănjănesc geamurile la ori ce zguduitoră, și că-s infundate cu cărpe și burleți, ca'n bordeiele laeilor... „Și sobele-s bune”, că ei n'or vedea păreții afumați și perdelele negre ca păcura. Că „n'are igrasie”. De par'că ei ar fi orbi, ca să nu vadă păreții verzi de mucigai și că, la cea mai mică ploaică, curge apa gârlnă casă, de n'o mai poți stăvilii... Și, pentru ce mă rog, toate astea?

Și îngroșându-și glasul, pe ton de-

Și din ce în ce mai amărâtă, găuită de ciudă:

— Păi, pe tine nu te bate gândul că, dacă izbutești să induci în eroare vreun alt nătărău și-l ispitești ca sa-ți ia locul coala, în ruina asta, când și-o da seama că l-ai înșelat și că toate-s de-a'ndoașea decât i le-ai înflorit tu, adică așa cum e casa; că ploaia în ea ca aiară, că invelitoarea nu mai poate fi cărpită, că-i ciur toată; numai trenje lipite cu smoală; că geamurile clănjănesc în cercevele mar abitur ca dinții falși în fălcile șubrede ale unei babe; că sobele umplu casa de fum, la cea mai mică bătaie de vânt, că te chină-ște și te lipsești și de căldură, și de tot, deschizând ferestrele, ca să nu te orbească deabinelea; că igrasia-i de un metru incubată în păreți și că, deși ai cocolit-o sub tapete și zugrăveală, iese mereu la iveală, ca boala rea ce mustește prin toate țâfânille: atunci să te vad pe unde o să scoți cămașa, când te-o da în judecată, fiindcă l-ai momit și l-ai potcovit... Barem d'ar fi casa ta! Dar așa? — Și maimuțărindu-l iarăși:

— Pentru sfânta prietenie!... Las'să fiu eu cu cugetul împăcat!

Ca de obicei, ciondăneala se încheia în lacrimi.

Așa că omul, sătul d'atâta sfadă, se hotărî să-i pue capăt.

Iar a doua zi, după masă, când în loc de siestă trebuia să înceapă scena

Louis Jouvet în rolul lui Hector (dreapta), din „La guerre de Troie n'aura pas lieu” de Jean Giraudoux

un accent de ironie cu deosebire de neînțeles pentru mulțimea străinilor, stăruirea și reușita lui Jouvet sunt urmarite, apreciate și iubite dincolo de frontierele noastre. Pentru că a știut să înalțe spectacolele până la domeniul pur al spiritului, înțelegând acest cuvânt în sensul lui cel mai universal!

Cât despre calitatea și stilul jocului interiorizat, atât de sobru, al acestui actor, pe care ecranul l-a făcut — dacă nu popular, dar cunoscut publicului internațional, cuvintele următoare, ale romancierului englez Somerset Maugham exprima cu o justă înțelegere puterica impresie pe care o lăsa asupra spectacolului:

„Ca și publicului plăcerea rară de a contempla jocul meșteșugărilor asupra unor subiecte pe care obișnuie să le vedem tratate după modul sentimental”.

Ajuns în piscul desăvârșirii artei sale, actor și director de scenă, — de om de teatru, în general — Louis Jouvet întărește însăși tradiția vie și rodnică prin veacuri de cultura, a teatrului francez.

E unul din aspectele paradoxale pe care le întâmpinează cultura acestui popor: la răsparnă culminantă a personalității lor, artiștii și scriitorii cei mai singulari își descoperă filiația cu o tradiție la care activitatea lor se încadrează perfect, fără stăruința sau chiar cu toată nepăsarea lor față de o împrejurare de acest fel. Așa se explică faptul, că tradiția vie și mereu actuală a culturii franceze — nu aceea universitară, desigur, care încă nu l-a mistuit pe Baudelaire — și-a asimilat, în chipul cel mai firesc, doi căutătorii de esențe și absoluturi ale expresiei: unul, Rimbaud, prin intensitatea verbului poetic; celălalt, Mallarmé, prin perfecția formei, amândoi deopotrivă de excentrici față de cuminența, atât de prudentă totuși, cu toate ifosele ei, a retoricii romantice. Mărturia lui Paul Claudel pentru cel dintâiu, a lui Valéry, pentru autorul „Herodiadei”, sunt admirabile exemple de perenitatea tradiției în desfășurarea poeziei franceze.

Cum se încadrează arta punerii în scenă a lui Jouvet în concepția tradiției teatrale franceze despre punerea în scenă și cum se opune aceasta concepției teatrului german ni se arată în cele trei zeci de pagini ale introducerii d-lui Jean Giraudoux, asupra căreia vreau să atrag deosebită luare aminte a cititorilor.

Importanța acestei introduceri nu poate scăpa celui care-și va fi dat osteneala să o străbată.

Spiritul poporului francez, așa cum se desprinde din civilizația lui și din însușirile permanente ale rasei a mai fost înfășăat, recent, de Jules Romains, în acea „Présentation de la France en Juillet 14” din romanul *Les homes de bonne volonté* despre care a fost vorba în una din croni-

ber, în folosul teatrului de artă și făcea să urmeze publicului pur monden, un public literar”.

„în timp ce toată sforțarea teatrului germana ajunge la o conuzie generală a genurilor, francezul se străduiește să obțină separarea lor. În arca ca și în bucatarie, amestecul îi repugna... El vine la comedie ca să asculte și ostenește dacă-i obligi mai ales să vadă. De fapt, el creează în cu-vant și nu crede în decor. Sau, mai de graba, creează ca marie debaterii ale mimii nu se tranșează prin jocuri de lumină și umbră, prăbușiri și catastrofe, ci prin conversație. Adevărata lovitură de teatru nu e pentru el larma a două sute de figuranți, ci nuanța ironică pe care o ia o irază a eroului sau eroinei. Lupta, asasinatul sau violul, pe care prinde să le reprezinte Germanul pe scenă, sunt înlocuite de francez prin o piedoarea căreia spectatorii nu-i sunt martorii pasivi, ci jurății”.

Am transcris aci doar concluziile și numai unele din ele. Analiza pătrunzătoare a celor două concepții de teatru, merită să fie cunoscută, pentru luciditatea, finețea, ironia și acel ton însușit, puținel „oratorie” — stil veac XVII — pe care-l folosește Giraudoux oridecatorii vorbește în numele unei tradiții franceze. Nimic nu ilustrează atunci „umoarea” sa, mai bine ca acest răspuns dat unui regizor german, care se miră, cu infatuarea specifică „regelui scenei”, a fostului intermediar ajuns să-și dea aerele creatorului absolut: „Racine, dar el n'a făcut decât cuvintele!”

„Il ignorait — scrie Giraudoux — que Racine, chez nous, a déjà bătî dans chaque spectateur son décor et même installé son souffleur”.

MIHAI NICULESCU

LE SECRET DES COMPAGNONS, de Henri Pourrat. (Gallimard).

Ultima carte a lui Henri Pourrat se resimte în alcătuirea ei, de tehnica filmului.

E un curios document, în același timp vorbit și sonor, rezultat din aplicarea originală a unei idei aflată de multă vreme la îndemâna tuturor. Anume, e vorba despre o serie de interviuuri, mai bine zis de familiare „une heure avec...”, dar nu cu personalități proeminente ale lumii politice sau vieții culturale, ci cu ultimii „compagnons”: olari, împletitori de coșuri, pantofari, cusătorese și croitori.

Ceea ce H. Pourrat descoperă la acești meșteșugari-țărani sunt virtuțile primare ale rasei, rămase vie și tipice. Cu prilejul fiecărei întâlniri, a adăugat cuvintele și muzica unui cântec meșteșugăresc privitor la meșteșugul sau starea insului întâlnit și o povestire al cărei erou aparține și el stării aceleia.

vire sfredelitoare și mai îndărjită, însă cu glasul scăzut, aspru, strângându-și la piept copiii, cari, albi la față, o țineau de poalele rochiei, cătând speriați la amândoi:

— Omule, să știi, nu mai merge. Ori te hotărăști s'o faci la un fel, ca să scăpăm din cocioaba asta, sau, de nu, îmi iau lumea'n cap, cu copilașii mei!

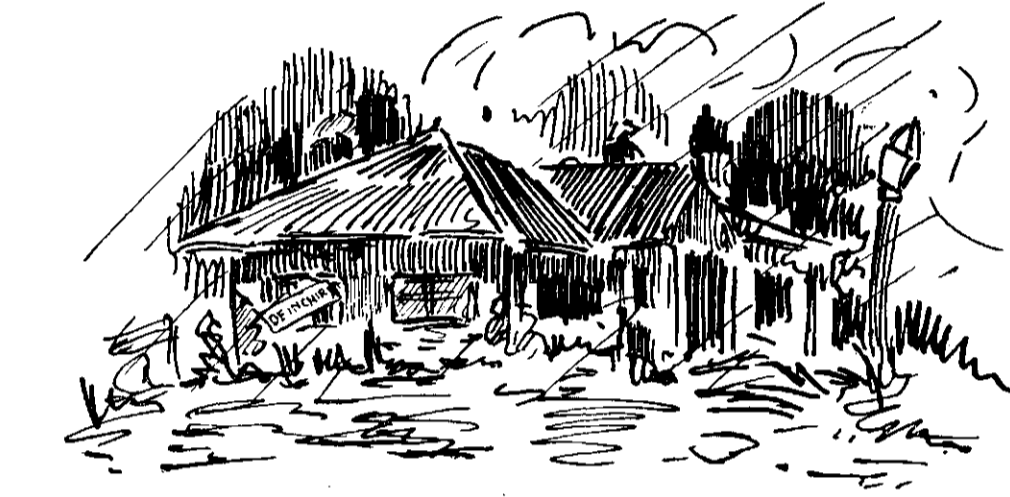
Apoi, lăsându-se moale pe un scaun și aplecându-și capul, obidită, în creștetul copilor, sărutându-i pe rând, porni să plângă încetșor.

Și printre suspine: — Barem, acolo, unde-oi nimeri, nu ne-o mai supăra nimeni, ora sta înghesușiți, dar om mai zări și noi fața soarelui nu ca aici, că se nvrâtește împrejurul casei, fără să-și arunce o privire înăuntru. Și sfântului îi e teamă parcă de coliba asta! Numai tu nu te'nduri să te desparți de ea. Par'căi făcut contact cu moartea să nu te muți d'aici până nu ne-i pune bine pe toți!

Și plângi!.. Intovărășită de copii, cari se strâneau de ea, ținându-i isonul și uitându-se urât la tatăl lor.

El căută să prindă clipa, gata s'o mângâie:

— Lasă, Vasilico dragă, că d'acum s'a sfârșit. Uite, de azi încolo, tot n'avem cancelarie după masă, o să'n-

clamator, maimuțărindu-l:

— Pentru sfânta prietenie! S'au jucât în arși și și-au incurcat zmeurile împreună...

Iar el, cercând să-i astupe gura: — Ci taci, odată, moară neferecată, că d'aci 'ncolo...

Și, cătrănit, se lăsă moale pe scaun, cu un gol sufletesc fără de seamă, și sprijinindu-și capul în palmă, căzu pe gânduri.

Ea, însă, nu se dete bătută:

— Par'că nu aș știu... Atât de ne-toată mă crezi?... Par'că te vad c'o s'o iei d'a capu, cu aceleași chibibușuri și născociri, ca să nu-i rămână goală, podoaba de casă a lui Ienculeț!

Și înveninată de tot:

— Firește! Ienculeț mai întâi.. prietenie-nia!

Și cu un răs ironic:

— Ha, ha! Prietenul din copilărie! Tovarășul de joacă!... Prăpădească-se ai mei, întâmplă-se ori ce s'ar întâmpla: eu trebue să fiu cu cugetul împăcat, să rămân pururi credincios față de bunul meu prieten... Ce s'ar face, bietul, dacă i-ar rămâne casa

obișnuită, iscată din cine știe ce — vreun strop de apă picurat discret din tavan, ca o lacrimă a celor neisfulțite, — el, mai calm decât cel mai autentic fiu al Albionului, preîntâmpină totul, din capul locului:

— De acum s'a mântuit, i-am făcut-o și eu!

Ea căscă ochii mari, nedumeriți.

Iar mâna cu degetele uscate ca pergamentul și cu pete de cerneală a știu-bașului, scoase din buzunarul de la spate al surtucului lustruit un ziar pe care-l desfăcu tacticos, jucându-l sub ochii femeii care incremeni citind la „mica publicitate”:

„Apartament, singur în curte, de închiriat. Trei încăperi igrasoase, teracote numai găuri: un singur rând de ferestre, pline de petice și burleți; prin crăpături apa ca la robinet din acoperișul ciuruit. Liberă imediat. Preț de ocazie: o sută mi! anual. Adresa la proprietar: Sgârcobeanu, Lăcți, 13 bis”.

Ea lăsă să-i pice jos gazeta, s'apropie de el și, cuprinzându-l de gât, cu ambele brațe și sărutându-l ca'n vremurile bune, îi șopti:

— Înșfârșit!

Stihuri pentru mine

Când m'au născut părinții în târgul sur și mare
Au pus în mine suflet din codrii d'imprejur,
În trup mi-au pus țaria pământurilor barbare
Și'n sânge apă vie din râul mic și pur.

De-atunci și până astăzi eu n'am avut rudeni
Decât o floare, cerul, tulpina unui pom,
Un porumbel sălbatec, un clopot de la denii,
Furtuna din pădure și câteodată — un om.

Eu am umblat la școală cu greierii ntr'o clasă
Și l-am avut drept dascăl pe Dumnezeu cel bun,
Am învățat acolo să cânt, să fug de-acasă,
Să-mi fie dragă viața, să uit să mă răzbum.

Cunosc mai multe graiuri: al stelelor și-al ierbi
Și știu ceti se scrie prundișu 'n fund de ape.
În loc s'adun arginții, îmi place să văd corbi
Când simt o căprioară ce-aleargă prin hârtoape.

Mi-i viața picătură din seva sfânt-a lumii,
Care învie bobul și-l face să răsără, —
Și-asemeni cu omida ascunsă 'n patul humii
Aștept să vie clipa când mă voiu naște iară;

Voiu fi atunci mesteacăn, pârâu sau stea tăcută
Cu rătăcirii nocture prin stepa de azur,
Ori poate tot sibastru cu liniștea pierdută
Și nostalgii pibege în târgul mare, sur.

DRAGOȘ VITENCU

TEZA LA LIMBA ROMANA

de IONEL TEODOREANU

Nișoasă, deasă, fumurie și năclăcită, ninsoarea se gudură la ferestrele clasei a patra, ca un dulău ciobănesc. O știu toți elevii acolo, la fereastră, gata de joacă, dar o lasă să-i aștepte fiindcă azi au teză la română.

Profesorul de română pune pelerina numai când plouă. Altfel, și iarna umbilă în surtuc, fumând cu țigăretă lungă și polobocită de ciros. Moș Surtuc are o pălărie neagră, mare cât un cuib de corb. La față seamănă cu un motan stufos de bătrâneță, și cu făcălie albă-galbenă.

Pe catedră nu fumează, dar prizează. — Hap-țiu!
— Să vă fie de bine, — zic băncile din față, cele mai soprane.
— Hap-țiu!

— La mai mare, — zic băncile de la mijloc, cu glas mai băețesc.
— Hap-țiu!
— Hap-țiu, — îl îngână fundurile clasei unde-s drojdiile răgușite cu ifose de bas.

Moș Surtuc scoate batista — basma de popă sau de preocupată — suflă, zguduie, răsufală și oftează.

— Să vă fie de bine, cântă toate glasurile corului.
— Măă! mărăe moșul. V'am tocmis lăutari la nasul meu? Hap-țiu! Dracu să vă ia. M'ați deochiat.

E scriitor. Elevii au aflat. Il roagă să le citească din scrierile lui.

Iar n'ați învățat, bufnește el ca soba cu hogașul astupat, numai zburlire de musteți, sprincene și câlț sur.

Ba da, am învățat, pue'n cor sopranii cu picuina lor de pichire. Da ne place să vă ascultăm pe dumneavoastră.

Scoate din buzunar un caețel, pune pe nasul lui scurtuț, grăsuț, cărnuț — de mops cu astm — ochelarii, își potrivește distanța dintre caețele și ochelari, ducând și aducând mâna bunducă și cumplit păroasă, și începe încrunțat.

Are multe glasuri sub musteață, cum sunt cuițele de vânătoare cu felurimi de lame laolaltă într'un pântec de os.

Moșnegii lui din Pipirigul Neamțului vorbesc cu glas de contrabas și bombănesc ca toba mare. Călugării au ochi și guri de peșteră cu urși când se aude zmeura cu fustă roșie, descultă'n munți. Iar văduvele se alintă ca vioarele când

miaună mironosit lângă picioarele violoncelor.

Băncile clipească, se ghiontesc, chihotesc, rād, hohotesc, gem și plâng de răs. Moșul se uită parcă de pe munte, ca o lună răsărîtă în călț de aburi, la fofoa din văi.

Oralul la română e o recreație cu ușa'nchisă.

În schimb, teza-i părjol. Nu poate nimeni copia. Verbul „a copia” e îngropat în cimitirul substantivului „teză”, cu-atâtea văduve câți elevii sunt. Gramatica e un ger, din care cad cuvintele cu aripi moarte, — și elevii care rād la lecție, corigenți. La teză, moșul vine cu gramatica. Toate tezele se întorc rănite cu cerneală roșie. Nota șapte e o decorație dată de mâna Regelui. Nota trei e uniformă zdrențuită a mai tuturor celor întorși de la război.

Iată de ce, cu toate că vacanța e aproape — ultima zi de școală — cu toate că ninsoarea a venit mai repede decât Crăciunul, gudurându-se nișoasă la ferestre, — elevii clasei a patra se gargarănesc cu regule gramaticale.

Răsună coridorul școlii. Vine. Calcă voinicește. Cresc stejari în jurul lui.

Iată-l: mare'n ușa, ca un car cu fân pe poartă.

Intră. Trece, negru, prin dreptul tablei negre, fără să vadă pe nimeni, se duce la catedră și se așează și mai negru în dreptul ferestrelor albe.

Nu prizează. Nu strănută. Nu scoate batista.

În bănci, mâinile sunt reci, capul scorburos, picioarele grele. Condeele-și

astăptă răstignirea, cu jalea albelor caete la picioare.

Moșul se gândește. Nici măcar nu se scarpină.

De obicei dă teze scurte, algebrice: — Aveți douăzeci de minute.

Nu admite lungimi: la gramatică. Cel mult o pagină. Enunță subiectul tezei, uneori îl scrie pe tablă, își scoate ceasul burduhănos, îl pune pe catedră, și se uită la elevi ca un doctor când ia pulsul. Nu s'aude decât tic-tacul ceasului și agonia de greeri a penițelor.

De data aceasta însă, Moșul se uită pe fereastră

Toți elevii știu că ninge, dar primejdia de pe catedră a oblonit cu noaptea, cu pământ și scândură toate ferestrele vacanței.

— Veți scrie despre iarnă.

Nu le vine să creadă. E ca și cum ferestrele cu fulgi ar fi o glumă de întâi April.

Moșul îi vede, îi măsoară bine, și zâmbește cum zâmbesc părinții și bunicii în ajunul Crăciunului.

— Fiecare scrie ce vrea despre iarnă. Compoziție liberă. Aveți toată ora la dispoziție.

Apoi se duce la fereastră, își scoate tabachera, prizează și strănută.

— La mai mare!
— Hap-țiu!

A început vacanța. Pe toate caetele e o veselie de o-grăzi deacasă, ninse, când se'ntorc copiii de la școală.

Asta nu mai e teză la română. E omul de omăt, e bătaia cu bulgări, e sâniuța, e datul pe ghiță în călcăie, e Steaua, e tata, mama, bunicii, copilaria, — e vacanța de Crăciun. Teza la vacanța de Crăciun. Elevii au plecat acasă, și de-acasă visează că dau teză la română cu Moș Crăciun.

Miroase a cerneală veselă. Au pornit toate condeele la trap și la galop. Se'ntrec. Hii, condei!

Nu mai unul stă.

Cum să'nceapă? Cum? Cum? Cum? Ning semnele de întrebare. Timpul trece ca o sanie fugărită de lupi. Cum să'nceapă? A pornit la vânătoare de fulgi. Mai anevoie decât după fluturi. Fulgul e unul și-o mie în aceeași clipă. Uite-l. Nu-i. Intinzi mâna. Cade. Nu-i. E altul.

Scrie: „Teză la Română”.
„Cling, cling, cling”.

Și intră'n iarnă ca o sanie: cling-cling.

Dar poți să'ncepi așa o teză la română?

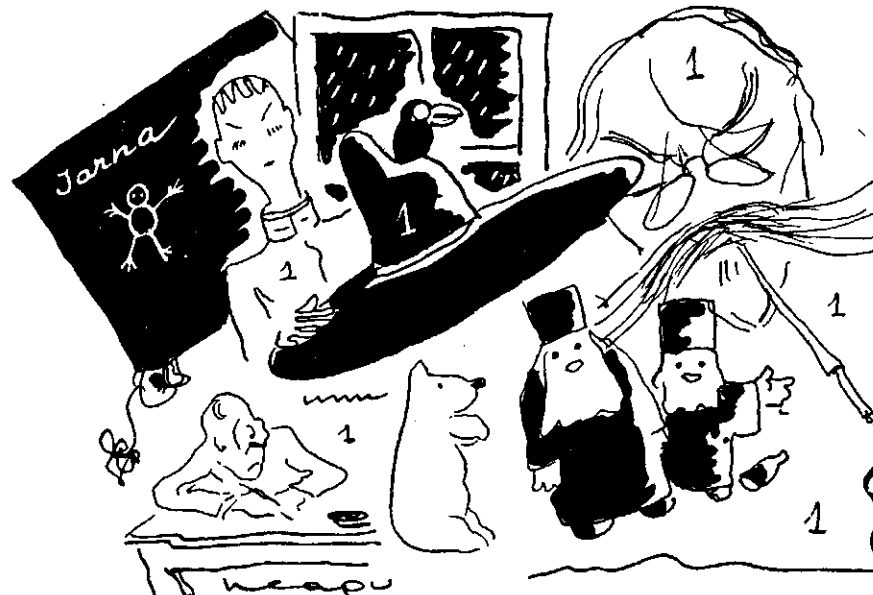
Trage cu ochiul la vecin. Pe teza de alături, iarna începe-așa: Iarna este anotimpul pe care l-a descris în ver-

suri nemuritoare marele nostru poet V. Alexandri, în...”

Și colegul scrie, scrie. Na c'a și întors fila. Bravo lui!

Cling, cling, cling. Îi vine să-și clatine capul ca o fată cu cei dintâi cercei. Moșneagul scrie și el la fereastră, cu spatetele spre elevi.

Elevul se întoarce spre banca din urmă. Strecoară o șoaptă mai subțire decât o fițiucă.

— Vidrașcu, spune tu cum ai început?

Vidrașcu, roșcovanul, se oprește zărnăind de energie, întoarce două file de caet înegrite și citește confidențial, urgent, secret, personal:

„Iarna este anotimpul preferat a copiilor...”

— Ai, nu a, măi.

— Imi faci și observații? Șterge-te pe bot, băete.

Și dispăre ca o vulpe'n iarna lui.

Nehotăritul se uită prin clasă. Toți scriu în friguri, cei mai mulți cu limba scoasă. Desigur că mai toți au început cu: „Iarna este...”. Subiect, predicat. Așa e și corect. Începi prin a defini subiectul compoziției.

— Ce e iarna?

Cling, cling, cling.

E în ureche: cling, cling, cling. Nu mai gândește. Ascultă, vede, iar ascultă. Tumult. Fulgi, fulgi, fulgi, prin care fuge cling, cling, cling.

Închide ochii. Ninge. Nu mai e nimic. Ce-a fost, a fost odată și s'a șters. Acum e stepă de omăt. Inima bate liber. Patru copite'n trap spulberă omă-

tul. Nările'n vânt. Coama flutură. Copitele zboară. Omătul e un nour, dedesubt departe: fum rămas în urmă, a-bur împăjenjenit.

Mai sus. S'aprend scânteii de-argint. Trec scame. Se destramă lână.

Și mai sus.

E alb ca'ntr'o cetate de mărgear din fundul mării; alb ca'ntr'o pădure de fuioare; alb ca'n fosforescența unei mări

de lapte; alb ca'ntr'o moară unde luna e morar, și ingerii făină; alb de rochița rândunelii cu albine de mărgăritar; alb ca'ntr'o fluturare de batiste ale steler din Calea Laptelui; alb de oglinzi la balul picăturilor de rouă îmbrăcate în mireasă...

Alb. Gândul nu-i nins. E ca fulgul: ninge.

Alb. Alb Alb.

Mai sus. Mai sus mereu, din alb în alb, din fulgi în fulgi, cu inima'n galop de zbor, și'n urmă c'un cling, cling.

Ninge altfel. Un suflăet e în fiecare fulg, o transparentă spre luminile de sus.

Și sus de tot în creștetul ninsorilor, al steler și-al policandrelor de brumă, în bolta bolților de-aureole, în strălucire de omăt nenins, spre care vin un abur de tămăe din cădelniță: cling, cling...

— Dați tezele.

Le-au dat cu cinste.

Se'ntreabă după ani și ani fostul elev din banca cincea:

— Ce e iarna?

Iarna e o filă albă pe care un condei a scris „cling, cling, cling”, și dedesubt a iscălit: Teodoreanu Hypolit Ion.

Iar profesorul de română a scris cu cerneală roșie: I.

Și a iscălit: Calistrat Hogaș.

NICHIFOR CRAINIC, SAU IERARHIA LUMILOR

Când în pragul războiului mondial Nichifor Crainic apăru în *Drum drept* cu poczii ca „De profundis” sau „Patriarhală”, literale românești prăznuiau, fără să știe, nașterea unui poet adevărat. Urcând domol în susul apelor, el aducea în ochi privesții noi, un suflăet dogoritor de prea mult soare, un mers leganat de unduirea ritmică a gănelor la șes și o inimă mocnită de o mlănară umliniță. El venea din părțile dunărene ale Munteniei, de-acolo unde „șesuri nesfârșite sub ceruri largi de vară” cu ondulate linii și nvalurate holde se desfășoară sub tremurul luminii și pier într'ale zării adâncuri vaporose; de-acolo unde cupola de azur a cerului se arcuește peste pământ ca o vastă catedrală, iar arborii roțați și singuratici pe'n tînderi nesfârșite par preoți în odăjdii cădelniță aeriene liturghii. Cu el Bărăganul își făcea o intrare triumfală în literatura română, devenind din simplu divertisment vânătoresc ca în Pseudokinegeticos, ființa a-veea a unui ținut și „formula unui suflăet”, cum scrie d. N. Iorga. Căci Nichifor Crainic, ca nimeni altul, asemenea ochelici ce-și cântă în șuerat de vânt svonul mărilor uitate, cu o putere de expresie neobișnuită, își tâlcui, în versuri largi svonurile șesurilor natale și glasul străbunilor, irupte în cochilia suflăetului din adâncul miilor de ani.

Doa sunt zările din care poetul își trage răcoarea gândului și frăgezimea simțirii și amândouă se împacă și se îmbină ca mbrățișarea celor două maluri în legănatul râului: una este zarătețea timpului pe care, din neam în neam, se scurg străbunii urcând spre supra-năzuință, alta este zariștea spațiului pe care viața joacă și arde, ca năluci de vălvori pe tainiți de comori. Iar la mijloc, asemeni apei în care se ogîndesc în fund umbrele celor de deasupra, Arta și Iubirea, ca două vrăji misterioase împletite în mers.

Este interesant de construit diagrama elementelor statornice ale unei conștiințe poetice. A descoperi care sunt elementele care intră în compoziția eului estetic al unui poet, a afla structura interioară a acestor elemente, a cobori pe firul lor în taințele din care isvorăsc și a prinde — atât cât e posibil —

joncțiunea lor cu forma de personalitate estetică ce zace în sămburele de jar al conștiinței sale, a găsi raportul permanent în care stau aceste elemente unele față de altele, cum și structura interioară a întregii conștiințe estetice, pentru a descoperi sistemul de lentile căruia îi e supus materialul estetic spre transformare cum și centrul speciali de valorificare estetică a produsului după coeficientul personal de interpretare, este desigur operă grea și în parte imposibilă. Stadiul actual al Psihologiei experimentale este departe de a veni în sprijinul Esteticii, iar capitolul emoțiilor și al tuturor formelor afectivității și voinței este cel mai rebel la metodele experimentale. Rămâne cercetătorului să se mulțumească cu observații și comparații după canoanele clasice, oscilând între metoda impresionistă și cea obiectivistă.

În sensul acestui deziderat se pot face constatări și observații din cele mai interesante cu privire la structura conștiinței estetice a d-lui N. Crainic. Am arătat deja că două sunt izvoarele inspirației sale: timpul înțeles ca factor comun al generațiilor, ca imagină fidelă a vieții ce se transmite ca o torță sacră din neam în neam, ca o apă în care se ogîndesc, ca ntr'un prezent continuu și permanent, străbunii. Ca și cum legea progresului ar fi anihilată și tot zbcuciumul înnoirilor o zădărnice. Ca niște fântâni ale trecutului, timpul este apa în care toate se înneacă și din lumini și umbre tainice se adună în fund chipul cel deapururi al străbunilor.

„Dar când din unda liniștită Vreau chipul nou să mi-l adun, Din fund, sub casca-mi ogîndită, Zâmbește gașes — un străbun. (Fântânilor trecutului)

Timpul este urzeala permanentă a rasei pe care suveica vieții țese forme noi ce dau strălucire nouă auruului din adânc. El este veșnicia fărâmițată în clipele fugare.

Conștiința timpului este una din coordonatele inspirației sale poetice. Ea are un timbru profund și oridecâte ori este atinsă de aripa gândului și închidării răsună prelung ca un dangăt de inviere. E de ajuns ca ideea poetică să

îmbrace forma timpului, să se închege din icoane durate în timp, pentru că expresia poetică să se încarce de dinamism, iar tehnica ei să fie mișcarea, schimbarea fulgurantă de clișee, ca din suprapunerea de imagini să căpătam viziunea în plan și în adâncime. Asemni citirii în cabală a Sărmanului Dionis, semnele magice ne deschid taințele timpului și cu el ne strămutăm în trecut sau în viitor, aici și oriunde. Conștiința timpului e singura certitudine că nu suntem valuri trecătoare în eterna schimbare și innoire, că asemeni răurilor contopite în mare, murind, noi și renaștem undeva.

„Trecutul adormit și viitorul În clipa care bate le'mpreuni: Când, fericiți, lipim la piept feciorul, Imbrățișăm într'insul pe străbuni. (Patria)

Cultul penațiilor e cea mai puternică și vie realitate pe care poetul o trăește: „Și-am învățat din leagăn că'n umbra ta penații

Călăuzesc urmașii pe datinile lor Poteci pe care trece ființa unei nații Spre slava de lumină ce cheamă'n viitor... (Cămin rămas departe...) ”

Continuitatea și permanența neamului se sprijină pe o substanță nepieritoare care circula în natură ca seva în copaci: „Cum suie n lugi seva din îngropații sămburi, Din cei uitați de vremuri sub iarba depe dâmburi Suia în ei puterea trecutului străjer. (Mater Dolorosa)

Nicăeri însă ca în lăcașurile sfinte și în prejama lor, misterul supraviețuirii suflăetului celor apuși și puterea de a întârî pe cei vii nu este mai aveea: „Mănăstire, Suflăet pe care-l porți Este supraviețuirea milioanei de morți. Când răsfir, înduioșată, inima pe care-o am Peste vatra unei patrii, peste timpul unui neam, Simt adânc pe fericiții, cari în stratul vremii dorm,

Cum sporesc fluidu-acesta furtunatic și enorm. (Mănăstirea)

A doua coordonată a inspirației poetice a d-lui Crainic este spațiul, înțeles ca imagine plurală și multicoloră a distanței și infinitului. Mai mult decât timpul care, abstract și metafizic, fluent și incolor, cere o tehnică mai rafinată și o expresie cu o rețea mai deasă, tînzând la o structurare a conștiinței de timp într'o configurație adesea prea personală și unică, spațiul tinde la organizarea unui cosmos încă și mai particular în direcția funcțiune de toate particularitățile imaginii concrete, variate la infinit. Spațiul, mai mult decât timpul, diversifică și determină, particularizează și circumscrie. Atăta orizont avem în noi, cât spațiu cunoaștem, iar formele în care spațiul se desfășoară dau conștiinței noastre cadente și ritmuri diferite. Spațiul îl purtam în noi ca pe însuși cadrul vieții. El se confundă cu însuși sentimentul vieții, cu respirația și cu avântul. El tonifică viața și-i dă certitudinea existenței. De aceea toate gândurile despre spațiu sunt euforice și odihnitoare, pe când cele despre timp întotdeauna sugerează tristețea, melancolia. Spațiul este tonic, pe-când timpul depřimant. Timpul sugerează scurgerea, trecerea și moartea, spațiul neclintirea, permanența și viața. Și cum în moarte toți ne asemănăm, viața numai deosebindu-ne, spațiul pe care viața se ridică este un element primordial al ei. De înțelegerea și valorificarea spațiului atárnă ritmul și cadența vieții noastre.

Aceste observații se constată ușor în poezia d-lui Crainic. La d-sa, mai mult ca la alți poeți, forma spațiului în care s'a încheșat conștiința sa este un factor inseparabil de întrecăga viziune a lumii și vieții. Nicio imagine nu se organizează fără elementul specific al spațiului dela șes. Universul însuși se mulează pe elementele puse la dispoziție de acest spațiu. Sunt câteva noțiuni care revin neconținut și prin jocul lor ne sugerează privesția reală a vieții și imaginii. Astfel: „șes nesfârșit”, „cer larg de vară”, „întinderi cu ondulate linii”, „hol-

de învălurate”, „zări vaporose”, „nemărginire a întinderilor”, „zări deschise”, „cerul lin ca o mătase”, „ondulări ritmate”, „imensitate”, „strășinile zării”, „zarea deșartei câmpii”, „coline culcate într'o rână”, „pe umerii colinelor din zare”, „vaste coviltire de frunzare”, „nemărginirea vieții cămpenești”, „zăriști matinale”, „netede colnice”, „ceruri insorite”, „a slăvilor catapeteasmă”, „zile lungi și rare”, „pe zariștile depărțirii”, sunt elemente din care se încheagă întreg chenarul spațial în care curge viața ca într'un ighiab. Intreaga inspirație poetică se mișcă pe largi deschideri spațiale, sub vaste bolți aeriene, în nesfârșit dans de linii ondulate și ritmate ca ntr'o simfonie de linii și planuri. Tehnica însăși devine sugestie și contemplație, în care nestatornicia învălurată a infinitului s'așează n nesfârșite zariște de statornicie. Aci mișcările reduse la ondulările de holde în bătaia vântului măresc senzația infinitului și fac să crească iluzia și visul ca într'o impresionantă stare hipnotică în care puterile tainice ale câmpiei s'au desmorțit și joacă nvalvorate mirifice imagini.

„Și suflăetului mi cu doruri învăpăiate care Cuprind nemărginirea întinderilor noastre, Sunt visuri fără nume ce chiamă'n departare Ispitiitor ca Fata-Morgana n zări albastre. (Șesuri natale)

Când însă iluzia s'apropie de halucinație și cele două coordonate, timpul și spațiul, se îmbină în elevate stări suflăești tînzând a evada din strănsorele lor, spiritul zărește ca printre zăbrele azurului supreme libertăți. E treapta de pe care se simte adiind boarca unei alte lumi:

„Iar gândul tău, în căutarea Obârșiei, fără de sațiu, Se varsă n timp ca resfirarea Unui parfum subtil în spațiu. (Sub specie aeternitatis)

Dar despre organizarea timpului și spațiului într'o viziune cosmică armonioasă de abia de acum vom putea vorbi. Considerăm cele de până aici ca deshidere a unei vaste privesții peste timp și spațiu.

ȘTEFAN CARSTOIU

METTERNICH

L'am întâlnit pe Metternich prin toamnă ntr'un firziu...
Era mai blind și'n clinchet de medalii,
Jucă un șah pe-o bancă albă de mesteacăn
Avea pionii în briul de mătase, pe chipiu...

Dar singur nu juca... o ghionoaie
Venca din cind în cind să mute chipuri,
Apoi, savantă se'nturna prin scorburii,
Iar el privea tăblia fără să se 'ndoale.

Și pasărea țipa în zeflemea:
„Măninc o mie de furnici
Cât plănuiești, ministre, o mutare!“
Mănușa albă totuși nu'ndrăsnea.

„Că eu m'apropia, tîpîl, furându-i spada,
Să nu mă omoare dacă-i dau un sfat...
De epoleții 'ntîși sub frunzele de nuc
L-am sgduuit: „Nu vezi? Îți trebuie rocade!“

Și atunci din haina lui un vraf de oase
S'a prăbușit stricând șiraguri de pionii
Și capul său căzu peste spătar în iarbă
Așteptând să-l pună la loc vreun om de treabă...

Și pasărea-l certa din crengi pe jucător,
Spunea că pigulice altă mie,
Și singurul ce sîngeră n' amurg, din bălăie,
Era un grenadir de lemn pe șahul gol...

SIMION STOLNICU

SĂPTĂMÎNA MUZICALĂ

de ROMEO ALEXANDRESCU

Filarmonica. Ultima vreme pare să fi fost în deosebi de prietnică desvîtării timpurii a talentei de execuție. Un număr impresionant de tineri concertuși superiori pregătiți, confirmă faptul, cucerind succese de virtuozitate la vârsta cand, în clip obicinuit, se depune încă munca de ucenicie, prin conservatoare.

Estirada „Ateneului“ a primit, din această avangardă a artei soliste de mâine, solii acestor de convingătoare.

Printre toate acestea, trebuie să recunoaștem ascendenții categorici câștigați de tânăra violonistă franceză GINETTE NEVEU, care a oferit publicului nostru nu isprăvi acrobatiche, nu efecte ușoare, nu lăgădueli, dar o magistrală interpretare a uneia din cele mai covârșitoare opere violonistice existente: concertul de Brahms.

Impovărat cu masive dificultăți, revendicând forță expresivă, amply de redare și adâncă maturitate de resurse, concertul de Brahms nu este de fel indicat unor avântări juvenile, pe care le-ar frânge decisiv cu rezistența severă a unui complex muzical și tehnic din cele mai greu accesibile.

D-ra GINETTE NEVEU nu este însă o oarecare mănuitoare precoce a vioarei, ci o artistă desăvârșită de sigură de măiestria ei. Stăpânind problemele pur instrumentale, într'un grad excepțional, în linii mari și decise, cu concentrat dinamism și înțelegere muzicală limpede și sobră, pătrunzătoare și echilibrată, d-ra NEVEU n'a făcut din concertul de Brahms nici o miniatură, nici o piesă de bravură, nici o confuză plămuire romantică.

D-sa i-a păstrat fără excepție un admirabil academism formal, în care a știut să cuprindă, cu intensă energie, nuanțată inteligentă și largi mărturie de simțire artistică, tot tumultul interior al unei poezii de puternic și învăluitoare romantism.

Logica susținută a acestei interpre-

tării, punerea la punct uimitoare a celor mai exigente amănunțimi de execuție, obiectivitatea elocventă a fiecărei exprimări, a fiecărei caracterizări de fraza, de sens, de accent, disciplină splendidă pe care o impune spiritului, temperamentului și meșteșugului d-sale, au făcut din colaborarea la „Filarmonica“ a d-rei GINETTE NEVEU o revelație.

Înălțându-se hotărît peste succesul de o clipă, peste scilipirile înșelătoare ale periormanței și exhibiției, d-ra GINETTE NEVEU a triumfat într'o misiune pur muzicală și din cele mai grele, câștigând admirarea unanimă. Cariera d-sale, pe care, prin valoarea rară a talentului și a înaltei școlii ce îmbină atât de fericit, o cinstește cu adevărat, este menită de sigur unei străluciri din cele mai vii și mai durabile, printre cele mai de seamă afirmări ale generației noi.

Concertul de Brahms, a fost întovărașit în program de alte opere muzicale ale acelui autor, iar bagheta conducătoare și-a găsit cu plinătate rosturile în mâna excelentului muzician, d. Ionel PERLEA. „Uvertura tragică“ și „Uvertura festivă“, au creat limitele concertului iar simfonia III-a în fa major, a fost, alături de concertul de vioară, lucrarea de temei a seriei simfonice „Brahms“.

Dintr'un aluat sonor poate cam compact, într'o desfășurare uneori greoaie, nu de egal interes expresiv în alegerea elementelor tematice, simfonia III-a păstrează totuși o grație specială și mlădierea catifelată a frazei prelungi a lui Brahms, și își clădește viguros și vast forma arhitectonică.

D. Ionel PERLEA a caracterizat-o în condițiuni doveditoare atât a unor afinități reale cât și a unui dar de prețuire convingătoare a muzicii, de care dispune cu alese mijloace de șef de orchestră.

CRONICA PLASTICĂ

de PAUL MIRACOVICI

TINERIMEA ARTISTICĂ

Mi-e cu neputință să-mi opresc un sentiment confuz de regret vizitând expoziția „Tinerimii artistice“, de regret pentru ce s'ar fi putut face, pentru eforturile meritoare ale d-lui KIMON LOGHI, Acum câțiva ani, „Tinerimea“ încetase de a mai corespunde titlului. Încet, încet, o mare parte dintre fondatori plecând — alții au murit — au luat cu ei și partea de prestigiu ce reprezentau și interesul ce căpătau expozițiile prin prezența lor. După război, necesitatea de a regenera rândurile Societății a făcut pe D-l KIMON LOGHI, președintele ei, să invite un număr din cei în ce mai mare de artiști tineri dintre cei ce se remarcaseră fie la Salonul Oficial fie în expozițiile lor. Efortul d-lui KIMON LOGHI, făcut cu atât de laudabile intenții, nu

viocioane și o ușurință remarcabile.

D-na CUȚESCU-STORCK aduce două peisagii pline de interes. Încă o verigă de aur la frumoasa d-sale carieră. Despre d-nii GHIAȚĂ, N. ENEA, G. NICHITA, Panteli-Stanciu, am scris cu ocazia expozițiilor personale. Viorica GRIGORESCU dovedește frumoase calități în cele două lucrări expuse. D-na OLGA GRECEANU prezintă o frescă plină de interes și câteva panouri bine compuse și agreabile colorate. Câteva peisagii, naturi moarte, îndrăzneț văzute de d-na GEORGETA P. HOLBAN. Horele, plajele întotdeauna aceleași ale d-lui PAN. IOANID, Ionescu-Sin are unul dintre cele mai frumoase panouri. Nudul mai ales e de o înaltă finută artistică. Peisajele, natura moartă și portretul sunt lucrări excepționale.

și prin interesul lucrărilor sale. D-l Schweitzer-Cumpănă, impetuos, vehement dar foarte stăpân pe emoția și posibilitățile sale cari sunt imense. Nicolae Stoica, unul dintre cei mai înzeștrați tineri, aduce un portret în care problema culorii ca și aceea a portretului în sine sunt căutate cu egală înțelegere. Romeo Storck trimite două peisaje din Balci. Aceste tablouri atât de frumoase ne fac să regretăm absența atât de lungă de pe simezele expozițiilor noastre. Strușinchi trimite câteva tablouri delicat nuanțate. D-l SĂRBU expune scene din delți în care excelează. Mîrcea Teodorescu care expune atât de rar trimite două peisaje pline de interes. Câteva foarte pitorești tablouri de D-l Teodorescu-Roman. D-na Mandia Ullea dovedește prin plăcerea cu care stilizează, frumoase însușiri pentru pictura murală.

Elena Vavilina are un singur tablou; un frumos peisaj din Turcucaia. D-l Paul Verona e covârșit de influența d-lui Artur Verona. C. Vlădescu are unul din cele mai încheiate și mai interesante panouri. Pictate cu o egală emoție și cu o profundă cunoaștere a meșteșugului, nudurile, portretele, peisajele expuse dovedesc marile resurse.

Al. Phoebus expune 8 guașe cari sunt printre podoabele expoziției.

Simion Iuca gravuri excelente. De asemenea d-na Maria Manolescu.

D-l G. Chirovici aquarele cu motive românești de un rar pitoresc. Remarcabilele frumoasele interpretări ale d-nei Nora Teriade. Notăm guașele d-rei Anna Tzigara-Samurcaș și Silvia Pa-naitescu.

În ce privește sculptura, sentimentul de care scriam la începutul acestei cronici, e mai puternic, mai stăruitor, intrând în sala în care e expusă. Contribuția unor artiști ca Baraski, Borgo Prund, Onofrei, Mac Constantinescu, Celine Emilian, Irimescu, Negrulea

N. ENEA: „Muzică“

pare azi să fi dat roadele așteptate.

Dacă azi „Tinerimea“ e o expoziție „bogată“ și unde cei „harnici“ acoperă generos panourile, ținuta expoziției, întregul ei nu poate fi mulțumitor. Nume ca Ionescu-Sin, Ștefan Constantinescu, Baraski, Anghelulă, Mac. Constantinescu, Stoica, Bălțatu, Iosif, Borgo Prund, R. Maniu, Phoebus, Onofrei, V. Popescu, Iorgulescu și alții par a nu fi ajuns pentru echilibrul necesar unei expoziții de importanță „Tinerimii“, să atenueze prin prezența, sobrietatea lor caracterul ce i-l dau unii exponanți excesiv de pompierei. E posibil ca și aranjamentul să fi contribuit în oarecare măsură la aspectul obositor al expoziției de acum. Prea multe tablouri, mult prea multe. Ce ar fi fost însă dacă toți societarii trimiteau câte 10, câte aveau dreptul... E un adevăr elementar că tabloului îi trebuie spațiu, din întregul peretelui trebuie lăsat tabloului un cadru, în afară de cel de lemn, un cadru de aer care să-l separe de vecinătăți supărătoare. Fără îndoială aceste greșeli sunt totdeauna posibile într'o expoziție colectivă, de aceea un număr mai mic de tablouri ar fi aerisit și liniștit simezele cari acum par de un îngrijorător dinamism.

E greu, dacă nu imposibil, să scriu atât cât aș dori despre fiecare exponant, de aceea voi nota, atât cât îmi îngăduie spațiul, unele observații ce țin poate mai mult de impresie de cât de analiză. D-l Kimon-Loghi ne înfașează încăodată Balciul, un Balcic idilic, înflorit și într'o manieră în care sunt prezente toate însușirile d-sale. Mai nou, un portret, deosebit de interesant. D-nii Artachino și Grant sunt aceiași de totdeauna; cu calitățile și defectele care le-au făcut strălucirea sau umbrele carierelor respective.

D-l Artur Verona, atât de fidel învățăturilor müncheneze ne arată într'o natură moartă, în niște flori, o rară cunoaștere a meșteșugului. D-sa rămâne, pe lângă pictorul emotiv, un mare meșter al picturii. Anghelulă ar fi fost mai bine reprezentat cu una din scenele de interior despre care am spus tot binele cu prilejul expoziției sale. Păcat că Băjenaru, unul dintre cei mai subtili pictori a trimis numai o bucată.

Bălțatu e în vădit progres. Remarcabil mai ales peisagiul cel mare. Barbieri e unul din cele mai frumoase talente.

D-l Burada, cu frumoasele sale însușiri de culoare ne aduce compoziții pe care le-am fi dorit mai stilizate. Deasemeni și d-l Troteanu. La amândoi se vedește preferința pentru pictura de chevalet pentru care au marl însușiri.

Elena Barbu, Maria Manea, aduc peisagii, naturi moarte, cuminte și interesante pictate. Nicolae Cernescu expune din nou după mulți ani de absență. Salutăm cu bucurie reîntrarea în viața artistică a unui foarte înzeștrat pictor.

Ștefan Constantinescu nu e numai un pictor care cunoaște ca puțini meșteșugul dar are și un spirit de observație, o spontaneitate, unice. Peisajul expus, ca și natura-moartă de altfel, atât de frumos transpuse, sunt operele unui mare pictor. Interesante — mai ales natura moartă — tablourile d-nei Ecat. Cristescu Delighioz. La Crețulescu e încă evidentă amprenta meșterului Verona. D-sa are însă în plus o

D-l Isachie — un emerit tehnician al picturii ar câștiga cu un plus de sobrietate. Motivele, toate prea frumoase, i-au depășit emoția, lăsând loc prea mult pitorescului. R. Iosif prezintă un panou de 10 tablouri colorate delicate și bine compuse. O natură moartă cu flori, mai ales, e de o prosepime de sentiment remarcabilă. Iorgulescu-Yor aduce în lucrările sale, larg văzute, cu prețiozități de bijuterie o nuanță de romantism nouă în pictura sa. D-ra Laetița Lucasievici expune două peisagii în care se vădese frumoasele sale însușiri de culoare. Mănciulescu, pe lângă celelalte pânze toate dovedind un mare progres, un interior și mai ales o iarnă sunt deosebit de frumoase. Peisajele d-lui G. Manea, afară de unele crudități inerente locurilor unde au fost pictate păstrează calitățile celor făcute la Balci. Remarcabilele cele 3 lucrări ale d-nei Rodica Maniu. Mihalcea dovedește mult simț și armonie în cele două tablouri expuse.

D-l Mützner ne arată un Balcic grav, sobru, impresionant. Năsturel, de data aceasta e prea puțin colorat, totuși expresiv. D-nele Florentina Petrarian și Stela Nedelcovici, dacă nu construiesc destul, ne cuceresc prin luminozitatea și frăgezimea viziunii. Nicolae-Nic expune peisaje pictate cu multă înțelegere a formei. D-l Pașcanu — un cap de turc, bine studiat, Paul Piltz, frumoase calități de culoare. Poitevin-Scheletti expune un portret foarte frumos compus și bine studiat. Vasile Popescu, prin veșnicele sale căutări, ne surprinde în fiecare an și prin noua-

N. ENEA: Compoziție

Tureatco-Caragea e literalmente sufocată.

Remarcabile lucrări au trimis; Zoe Băicoianu, Cobzoda Claudia, Mariana Crețu, Mereanu, Falti, Tălășescu.

RĂTĂCIRI

Din depărtări de vis, plecat pe căi de gând,
Te chem să vii spre mine ca spre-o vatră...
Te-aștept de eri, de azi, de orșicând,
Cu ochii grei de vis și n'fășurat în mine
Ca ntr'o rețea de umă și de piatră,
Orb pentru ceruri nalte și senine...

Mi-e gândul plin de plumb și pașii mpleticiți
În grunții tari de lut din drumul serii,
Pe care trec cu ochii rătăciți
Să-ți caut urma n vânt și sborul printre vise
Și odihnit din umbrele tăcerii,
Să plec apoi spre zările închise...

Am să te caut mult... Și ntr'un târziu de zori,

Când voi găsi n țărână doar uitarea,
Am să ngenunchi ca de atâtea ori
Și-am să te chem, pierdut, ca n cea din urmă dată,
Cu sufletul plecat pe toată zarea,
Ca să m'auzi, să știi c'ai fost uitată...

MUGUR MARDAN

PĂMÂNT

Cu brațe vâjnoase pe coarne de plug,
Pășeau... Pășesc și acuma țărani,
Muncind alături cu viața din jug...
Săpat-au în suflet cuvântul cel sfânt,
Și-l poartă într'inșii de ani
Intregi... Doritul pământ!...

Pornit-au țărani din case de lut,
Cu ghioaga în mână...
Cu gândul pierdut,
Pe aripi fugare de vânt
Ciobani au pornit din vreo stână...
Și toți pentru tine, pământ!...

Au plâns femei... Și azi, poate, una mai plânge,
Gândind cu ce chipuri senine,
Scuiat-au țărani cu sânge,
În glodul murdar, un cuvânt:
„Murim pentru tine
Cu toții... Pământ!“...

TRAIAN LALESCU

TEODOSIE, FIUL LUI NEAGOE

Lunatic mire, îmbătat de cer,
De adieri cu amiros de roze
Eu te slăvesc, domn fără giuvaer

Venind de cine știe ce departe,
Din cine știe ce metempsioze
Sau dintre file de prăfoasă carte.

Tu ai descins din alba ta caleașcă
Învăluit în horbote și n catifele
Cu fața pură ca o ceașcă.

Și ai călcat pământul în picioare
Păzit de vornici și de stele
Intocmai ca un rai de soare.

Așa cum stai și cum te miști
Cu trup subțire și mlădiu,
Din fumuri pare că te iști,

Și când te ntorci din nou în vreme
Să-ți culci făptura în sicriu
Un înger de pe boltă geme.

Te du, Coccoane, către Domnul
Te du spre mândra mănăstire
Ce îți așteaptă, goală, somnul

Și lasă oameni mulți și mici
Să se întrebe, să se mire
Cum de-ai putut să treci pe-aci,

ȘTEFAN BACIU

Ultimul spectacol al teatrului Comediana intră — cu docilitate — în categoria „localizărilor“ de nivel comun și de succes garantat.

Destul de trist pentru acest nivel și pentru acest soi de succese.

Genul agreabil, drăguț, vesel, distractiv, nu are firește nimic de împărțit cu reflecțiunile noastre, o idee... melancolică.

In sine, nici nu l-am aduce vreo învinuire, nici nu am găsi că e locul vreauim muștrării.

Este însă aci, credem, locul unei constatări: aceea că timpul „localizărilor“ a cam trecut și că, oricât de bună primire am bănuși că au ele în public, nu vedem de ce să exploatăm cu atâta... platonic nesăț, un teren sigur în roade practice, foarte incert totuși în rezultate calitative.

A fost o vreme — este adevărat — când localizările corespundeau nu numai unei excelente acceptări publice, dar și unei reale nevoi a teatrului nostru.

Ceeace în termeni didactici se numește și azi — într-o țară cu un procent impresionant de analfabeți — „desvoltarea gusului de cetăț“, — tre-

CRONICA DRAMATICĂ

de CICEERONE THEODORESCU

TEATRUL COMOEDIA: „Ionescu G. Maria“

Comedie în 3 acte de Tudor Mușatescu și Gică Alexandrescu după FODOR LASZLO

buia echivalat în teatru printr-o campanie de „adaptare“ la formule, sau cel puțin texte streine, trebuia incurajat și extins printr-un... regim preferențial, metodic și susținut, putând găsi o explicație și — cu am zice — o... acoperire.

In genul acesta, maestrul Gusty a dat câteva adevărate modele, corespunzătoare și gradului de cultură teatrală și necesităților propagandistice de atunci.

Astăzi — numescă-se „Ionescu G. Maria“ sau altcumva — o localizare nu-și mai află justificările de altădată, oricât de proastă părere și-ar menține bunii noștri directori de teatru asupra

o excesivă atenție acordată vodevilului sentimental „adaptat“ și de o nedreaptă uitare a celorlalte obligațiuni, mai puțin, în cel mai fericit caz, industriașe.

Grațioasă până la debilitate, vioaie până la vulgaritate, sugestivă în motivele exploate până la a-ți sări în ochi, „Ionescu G. Maria“ e o comedie sentimentală de serie.

De serie lungă, pentru viziunea de sens unic a bunilor comercianți de teatru.

De serie pur și simplu pentru noi, cântorii acestui nou Dumnezeu al artei dramatice de astăzi, care este negoțul — mai întâi negoțul — teatralicesc (dar teatralicesc, mai pe urmă!...)

„Ionescu G. Maria“ însemnează un-cumul destul de expresiv într-o privință: întâi Fodor Laszlo (se scrie cu majuscule, e substantiv toată ziua, dar în seara premierei avea o funcție adjectivală); apoi d. Tudor Mușatescu; apoi d. Gică Alexandrescu; apoi Leni Caler; apoi acelaș și acelaș gen „Soarece de biserică“...

...Apoi, să ne mai slăbească!

De câțiva ani încoace, de când putem înfășăși spune că întreg teatrul strein ne stă la dispoziție, în afară de o literatură dramatică originală care, de este să ne gândim numai la cea tânără, a dat frumoși și fagăduitori muguri, — să nu fi trecut oare, ca treaptă maximă, de nivelul comediilor gen „Soarece de biserică“?

Agreabil gen, spumos, amuzant, simpatic, „trei ore de distracție“... tot ce vrei, dar asta e tot și, în ciuda comediei, ceva e tragic aci: e tragic că nimeni pe cât se zice! — nu preînde mâ mult. Așa susțin — de regulă — amatorii și colportorii acestui soi de teatru.

E supremul lor argument: „publicul nici nu cere altceva. Asta vrea, dom'le, publicul“...

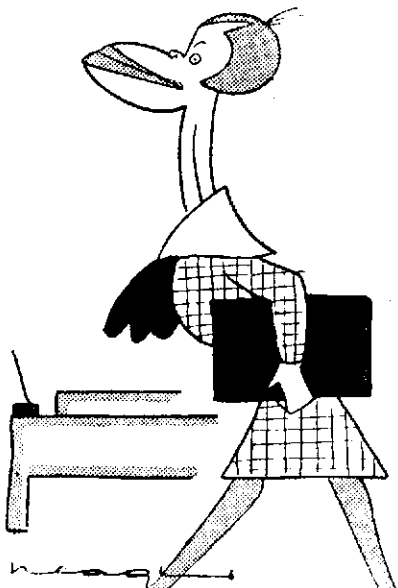
Ca și cum, pentru a-i convinge de contrariu, publicul ar trebui să-și scrie el singur piesele care-i plac, sau să sară din staturi pe scenă, demonstrând — în fine — că nu așa e teatrul pe care-l „vrea“...

Incolo, fără îndoială că Ionescu G. Maria furnizează un spectacol dulcesavuros, cu „primăvară, adolescență,

V. Maximilian

dragoste“, cu caricaturi de profesori severi și cu siluete de profesori inimoși, în fine cu evocări — standard ale vieții de școală „în care tinerețea se sburge în voe dând cu tifla regulilor ei aspre și inflexibile!“ „Puțină poezie“, pe ici pe colo, „puțin humor“, și de ce nu, „puțină

Leny Caler

posibilităților publicului românesc. Dar mai mult decât de o proastă părere asupra putințelor de înțelegere și preferințelor spectatorului dela noi, ei sunt fără îndoială vinovați — și lucrul nu trebuie ocolit. A-l spune cu toată tăria, chiar atunci când e vorba de „ceva reușit în genul asta“... — de

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Cinema Aro

NOSTALGIE

Cred că sunt puțini aceia cari să conteste talentul lui Harry Baur. Căci acest tragedian de mari posibilități a isbutit cu destulă ușurință să-și facă mulți admiratori printre cineații noștri. De vreo șase ani, adică din clipa în care ochiul nostru a făcut cunoștință cu silueta masivă a lui Harry Baur pe ecran, el a avut tot timpul să arate că este posesorul unui talent bine înzestrat în ceea ce privește exteriorizarea stărilor sufletești.

Și cum mai toate filmele franceze, spre deosebire de foarte superficialele filme americane, caută să lămurască diferite conflicte sufletești, cinematograful francez l-a îmbrățișat cu toată dragostea pe Harry Baur, în mai toate dramele, ce se turnau, fără ca să se mai uite la calitatea rolurilor, convinsă fiind toată lumea că Harry Baur va isbuti să facă din rolul incredințat, o creație pe gustul publicului. Și astfel am avut ocazia să-l vedem în chip de căpitan pe un submarin, de șofer de taxi, de paznic de tar, de preot catolic, de colonist și mai ales de rus. Era normal ca Harry Baur, un nume prețios după crearea din „David Golder“ și „Euvreul polonez“, să devie un nume banal în urma puzderiei de roluri incredințate după succesul raportat în „Noții moscovite“.

Faima lui începuse să scadă, filmele sale făcând rețete din ce în ce mai mici.

Au hotărât atunci producătorii să-l mai lase puțin în pace pe Harry Baur, care în ultimele lui filme părea a fi într'adevăr obosit. Și iată că excepțând „Carnetul de bal“, film în care deținea un rol episodic, nu ne-a mai venit, aproape de un an, vreun alt film cu Harry Baur

Iar filmul pe care ni-l prezintă actualmente, cinematograful Aro are prilejul să ne arate că tragedianul francez e un actor într'adevăr mare, pe care nu-l întreci în Franța decât Charles Vanel, însă despre care se vorbește mult mai puțin și care este distribuit mai mult în roluri antipatice.

„Nostalgie“, film de atmosferă rusească, în care nu lipsește nici chefel cu coruri rusești melancolice, ruși beți cu bărbii false, și pahare sparte, ne surprinde mult prin următorul fapt. Scenariul, fiind luat după o navelă a lui Pușchin nu se ține de ea decât până la un anumit punct, preferând în locul unui sfârșit trist, un „happy end“ dintre acelea cu care ne obișnuiseră filmele americane și pe care nu ne așteptăm să-l găsim într'un film francez. Apariția tinerilor foarte gătiți, semn că le merge bine, tocmai în clipa în care bătrânul Virine are de gând să se omoare, are darul să surprindă pe spectator, mai ales că la Petrograd — orașul în care îi lăsase bătrânul pe cei doi — rămăseseră niște lucruri foarte încurate, pe cari nu prea vedem cum a putut să le lămurască regisorul.

Partenerii îi sunt lui Harry Baur, Georges Rigaud, un tânăr, care, după câte se spune, le-a fost răpît Europeanilor de către Americani. aceștia din urmă vrând, pe semne, să le facă de astă dată un serviciu Francezilor și Jeannine Crispin, o figură pe care cineații sănătate de țărancă voinică și care, poate singura, aduce ceva slav în filmul acesta, de atmosferă rusească.

CRONICA MĂRUNTĂ

N. T. LEONTESCU

a publicat în editura „Universul“ „Biografiile oamenilor mari“, o carte extrem de folositoare.

In notițe succinte sunt înfățișate toate marile personalități ale tuturor neamurilor și timpurilor. Nimic de prisos dar și nimic de seamă care să lipsească. D. Leontescu a folosit cum nu se poate mai bine spațiul restrâns ce i-a stat la îndemână spre a ne da imaginea vieții și operei fiecărui dintre oamenii mari.

Cartea e împodobită cu chipurile celor a căror biografie o cuprinde.

NUMĂRUL 2

al revistei „Veac nou“ ne aduce bucuria convingerii că primul a fost un accident în viața revistei, pe care o dorim cât mai lungă (viața nu revista).

Remarcabil interview-ul d-lui N. Roșu din care desprindem:

Destinul scriitorului tânăr.

Tragic. Cere o pâine, și „boerii“ din marea burghezic sau din lumea academico-universitară ii dau lecții de bună purtare și de morală. Și care n'au avut nici un fel de morală... Cred însă, că desrădăcinarea scriitorului tânăr ar avea deocamdată un leac. D. Ionescu-Sisești, ministru al agriculturii și domeniilor, el însuși remarcabil intelectual, ar putea să găsească în moșiele Statului o bucată de pământ cu pădure și loc de grădiniș în care câțiva scriitori sau mai mulți chiar, să fie imprietiariți. Aici, cu o primă de incurajare a muncii, s'ar putea face de toate, și tânărul scriitor ar avea unde să locuiască și să trăiască. O societate rurală a scriitorilor. Un fel de Abbaye dacă vreți. Unii cred că burocratizarea tânărului scriitor ar fi o soluție. Veche morală. Sunt și alții care cred că dacă au scris câteva strofe bune, Statul trebuie să le dea o pensie.

Oricum însă, bugetul statului mai poate suporta salarii pentru retribuția muncii tinerilor scriitori.

D. N. M. Condiescu semnează admirabile „Insemnări pe cripta dela Argeș“.

D. N. Crevedia scrie pe ton amical și pe alocuri popesc, gastronomic și equestru despre: „Dragoș (Protopopescu a dăugim noi) sau o nouă estetică“.

„Proză plină de icre“ a celor două opere ale maestrului „de zăltare (?) literară“ ni se pare umbriet pe bicicletă, cu ghidonul liber, peste zambilele literelor române. Ce să faci, așa-i d. Crevedia când nu scrie pentru alții (vreau să zic alte).

D-na Coca Farago asvârle departe un „Disc“ despre feminitate și feminism.

In pagina penultimă un mare umorist vorbește de „cărămida morală“ pe care d. Delafraș o pune la temelia instituției sale și despre „idealul“ tinerilor scriitori care „tinde spre o singură dorință“, să-și vadă tipărită „o plachetă măcar“... „în care au depus tot ce au avut mai scump: inima și mințea lor tinerească (inima nu mințea) pline de avânt și de dragoste“ (tot inima).

Cu excepția chestiei cu cărămida, care — Doamne ferește! — e oricând și oriunde periculoasă, revista aduce un frumos aport în viața noastră literară.

Vom reveni în numărul viitor.

VIATA LA INTĂMLARE

romanul d-lui Teodor Scarlat va apare în editura „Cărții Românești“.

Romanul stărnește, încă de pe acum, comentarii și discuții.

D. Scarlat a dat în judecată soc. de filme „Paramount“ pentru faptul de a-și fi însușit titlul romanului d-sale în versiunea română a unui film.

Și procesul și cartea vor pasiona.

TINERE CUNOAȘTE-ȚI ȚARA

Volumul mult așteptat al d-lui prof. I. Simionescu a apărut de curând la „Cartea Românească“.

Anul trecut, d. prof. Simionescu a dăruit publicului românesc o admirabilă lucrare „Țara noastră“ pe care „Fundatia pentru literatură“ și arta Regele Carol al II-lea — a tipărit-o în superioare condițiuni tehnice.

„Țara noastră“ fiind mai puțin accesibilă marelui public atât prin preț cât și prin dimensiuni, harnicul om de cultură a publicat volumul de față care se adresează deopotrivă „tânărului“ pentru care a fost scrisă cât și bătrânului iubitor de frumos.

Scrie într-o minunată limbă românească, cu părintească dragoste pentru cititor, împodobit cu frumoase ilus-

trațiuni și planșe, volumul este merit unui mare succes.

Spicium din „Lămurire“ câteva cuvinte înțelepte: „Sborul entuziasmului nu poate fi dus în necunoscut, căci e irosit. Cei care au darul de îndreptare, nu pot pași în dibuire, nesocotind ceia ce este și ce s'a săvârșit. Clădirea viitorului, ca să fie trairică, trebuie înălțată pe temelie sănătoasă a pământului și sufletului etnic. Numai așa putem ajunge la o manifestare a energiei noastre productive.“

S'a săvârșit mult în trecut; sunt atâtea rămase în sama vremii de mână!

Faptele cu chibzuială realizate, ieșite din cunoașterea sigură a izvorului ce le veșnicește, trebuie să iele locul vorbelor care se perd, iar năzuințele de perfecționare să se bizue pe ceiece e al nostru, material și suflet.

Și în cartea de față m'am silit să pot deștepta curiozitatea pentru o mai temeinică documentare. Aș fi mulțumit dacă ea ar trezi în inima indiferentă, măcar simpla bănuială că pământul și oamenii din România, merită atenție“.

D. ION TIMUȘ

autorul celor 2 volume de succes despre Japonia a apărut în vitrine, de astă dată cu un roman. „Ogio-san“, tipărit de „Cugetarea“ atrage prin farmecul unei lumi necunoscute nouă, lume de mister și de straniu ca și prin stilul vioiu în care e scris.

Inchipuți-vă că „Universul literar“ are fi iubita d-voastră și... țineți-vă de curvi. E burghez dar e sănătos. Nu fiți însă așa de crud cu „eul“ d-voastră.

BEȚIA DE CUVINTE

care i-a dat atât de lucru lui Titu Maiorescu e astăzi mai mult ca oricând în floare.

Iată o frază a unui cronicar dramatic care ne-a mai furnizat material antologic:

„Teatrul, așa cum activează astăzi, nu-și îndeplinește înalta lui funcțiune: aceea de a exercita asupra publicului spectator, odată cu puterea lui de stimulare a superioarelor delicii sufletești și cea influență pentru viața unui om și (!?) care se limitează între punctele cardinale ale bunelor orânduieli spirituale.“

Nu-ți rămâne decât — vorba lui Hogas, — să-ți însemni cele patru puncte cardinale ale trupului, cu trei degete împreunate și să te minunezi...

dramă“, pe unde mai rămâne loc, dau poleiala necesară — în timp ce autohtonizarea numelor de personaje, auziilor și locului acțiunii, certuică „adaptarea“. Rețeta nu e grea. Să sperăm, în schimb, că „rețetele“ vor fi mari...
In rolul titular, d-na Leny Caler pe o linie veche, știută, netuiburată de ispita vreuiei innoiri, vreuiei schimbări, a cucerit aceeași lauri scenici pe care-i tot cucerește și nu mai isprăvese — să ne fie erlat — dela „Soarece de biserică“ încoace, mereu...
Două caractațe, de un haz violent și cicălitor, au realizat d-nele Maria Wauvrina și Angela Mateescu.
Excelentă, d-na Nora Piacentini.
Frumos, sobru, conținut, jocul d-lui George Vraca.
Un firicel delicat de emoție și humor, a adus d. V. Maximilian în rolul unui bătrân profesor de filosofie, în pragul scoaterii la pensie.

Am revăzut cu plăcere pe tinerii și talentații actori Jules Cazaban și Cr. Etterle, — două schițe de personaje și două măști, reușite.

Simplu și evocator decorul, unic, al celor trei acte.

poșta redacției

Prof. Vasile Alexandrescu-Dorohoi.

— Articolul „Pe marginea Cazaniei mitropolitului Varlaam“ se va publica. Asemenea contribuții la cunoașterea literaturii noastre vechi ne interesează în mod deosebit când sunt făcute cu seriozitate și competență. Mai trimiteți.

George Negru. — Perseverați. Nu luați în seamă ce spuneau strămoșii noștri latini despre perseverare...

Ioan N. Constantinescu. — Am citit „Calul d-lui colonel“. Intenția humoristică o apreciem. Nu însă și... metaforoza.

Cotrobăși prin celelate amintiri ale d-voastră de război și veți găsi poate prilej de realizare a acestei intenții.

I. P. C. Racova. — Totuși strămoșii noștri latini aveau dreptate.

Cântec de seară:

Și un instinct săpat
Pe umerii vieții
Este adânc crestet
In zorii dimineții

Și pe urmă: scrum, fum, amăgiri, năluciri și simțiri (!?), umbră și sumbră... regrete și suspin (mai ales regrete).

Ilie A. Munteanu. — „Nu anticipez dar o voce tainică îmi spune că și această poezioară va avea soarta celor două de acum două săptămâni. In schimb sunt însă mulțumit că soarta m'a înzestrat cu o perseverență uriașă: nu disperez niciodată“.

E bine că nu desperați, după cum e bine că anticipați.

Poeziioara, care numără 90 de versuri are defectul de a verifica o temă vechi: moartea mamei în clipa când își vede unicul copil stins din viață.

Sfârșitul e într'adevăr original — vreau să spun că vă aparține. Și deaceia îl citez:

Dimineața'n cer
Sfântul Petru spune
Au intrat în rai
Un copil cu mama.

J. Mexi.

Adio!
Iubito!
Astăzi îți mai scriu

De cea din urmă oară,
De mâine nu vreau să mai fiu

Vreau eul meu să moară.
Inchipuți-vă că „Universul literar“

are fi iubita d-voastră și... țineți-vă de curvi. E burghez dar e sănătos. Nu fiți însă așa de crud cu „eul“ d-voastră.

D. Pimen Constantinescu. — Vă cerem scuze pentru întârzierea acestui răspuns. Traducerile din d'Annunzio se vor publica. Dela d-voastră mai așteptăm și alte lucruri.

Vă urmărim activitatea în „Curierul“ dela care pretindem înțelegere mai multă decât de oriunde...

Petre Paulescu. — Mai trimiteți. „Universul literar“ își va face o bucurie din faptul de a vă avea colaborator.

Răspunsul la scrisorile primite se dă la Poșta redacției, în termen de 2 luni dela primire.

Manuscrisele nu se înapoiază în nici un fel.

r. st.

SATELE

de B. IORDAN

După ce-a băut o vară întregă, Vanghele Guță s'a pus pe economie.

Cârciumarul i-a mâncat toată recolta. Ca să-și scoată oarecum paguba, Vanghele cară nisip cu carul cu boi, la Bujoru, unde se construiesc niște binate și primește, de fiecare căruță, câte douăzeci și cinci de lei. La târg, după ce-și incasează banii, se abate pe la cârciumă și bea tot, iar când se întoarce spre sat, adoarme în fundul căruței. Noroc că boii știu drumul. Câteodată i se întâmplă să-i cadă roata dela car, dar el doarme așa de bine, încât

nici nu simte sdruncinatul. Roata rămâne în mijlocul câmpului și oșia târâtă pe pământ, ară drumul până în sat. Din căruță îi atarnă lui Vanghele biciul și brâul desfăcut. Dacă se întâmplă să se întâlnească cu vre-un om, acesta îl trezește și Vanghele se întoarce înjurând, să-și caute roata. O ia pe jos, înapoi, după ce-și leagă boii de un copac din marginea drumului. A-leargă pe drum, spre târg, ca un lunatic, cu fruntea brobonată de sudoare. Dacă e amețit bine, merge în opturi și câteodată intră cu capul în tufele de pe margine. Când găsește roata, o ciocănește cu coada biciului, o ridică pe șină și începe să o dea de-a dura. Până să ajungă la căruță și să o pună la loc, se face seară. Câte o dată însă, când îi cade roata, Vanghele nu se mai trezește până la poarta casei, unde boii se opresc cuminți. Il ia în primire nevastă, cu blagoslovenii:

— Iar te-ai îmbătat, părlitule! Scoală, c'ai ajuns di răsul satului. Undi-s banii?

Vanghele se ridică, somnoros, din fundul carului, scărpinându-se la ochi:
— Cari bani? I-am cheltuit.
— Uite, și-o lichiat roata, păcătosule!
— Iar o chicat? Lua-o-ar dracu și o ieie!

— Du-te bețavule, și-o caută.
— Nu mă duc, muere, că-i noapte. Am să pun o roată veche și plec mâini, din nou, la târg.

Intr'o zi notarul veni să se roage de Vanghele să-l ducă cu căruța la Bujoru.

— Hai, Vanghele, că-ți plătesc.
— O sută di leușcani!
— E mult, mă. Iți dau șinșizăși.
— Nișun ban mai pușan.
— Dar nășăp cum il cari cu douăzeci și șinși di lei?
— Nășăpu-i altseva. Dumneata ai leafă; poți să plătești.

Notarul n'a plecat, dar a doua zi vine din nou.

— Iar la târg, domnule notar?
— Nu, Vanghele, acum nu mai merg. Ieri aș fi vrut. Azi mi-o telefonat însă un prieten al meu dela Bujoru că ar avea nevoie de o căruță cu nășăp dila Jorăști. Vrei să-i duși o căruță?

— Cum de nu?
— Cât pretinzi?
— Apoi, cât îmi dau și șeilalți. Douăzeci și șinși di lei.
— Bine, Vanghele! Fașem târgul?
— Fașem!

— Uite șe, tot n'am eu azi treabă la primărie. N'ai putea să mă iei să pi mini de-asupra nășăpului?

— Di și nu? Trebuie să-mi arăți unde stă prietenul.

Il duce Vanghele pe notar la Bujoru fără niciun ban și pe de-asupra și o căruță cu nisip.

N'a priceput Vanghele niciodată că a fost păcălit. Ajunși la târg, Vanghele s'a dus, ca de obicei, la cârciumă să bea un pahărel cu rachiu. A venit și notarul, după ce și-a terminat treaba.

— Iei un pahar cu rachiu, domnule notar?

— Iau, Vanghele. Dar mă grăbesc să caut o căruță, să mă ia acasă.

— Și mai cauți căruță? Ti iau eu. N'ai venit cu mini?

— Bravo, Vanghele, ești om di treabă!

— Așa am fost eu totdeauna, domnule notar. Noroc! Eu, di pildă, nu mă uit la bani. Și să fac cu banul? Am un singur copchil și-o muier, care-mi face zăle fripte. Când au să vină ai noștri la putere, am să-i arăt eu muierii.

După ce-au băut de ajuns, au plecat spre sat. La marginea târgului, Van-

ghele a trebuit să mai facă un popas.

— Și zăși, domnule notar? Până la Jorăști e drum lung. Aiși îi o prăvălie cu rachiu monopol. Dac'am mai lua un pahărel?

— De, Vanghele, fie cum zăși tu. Numai să nu fie prea mult!

— Nu-i mult, domnule notar.

Se duce înăuntru și se întoarce la căruță cu o sticlă etichetată.

— N'au pahare, domnule notar, dar stai că găsesc eu cu ci să bem, ca să nu ni hie greață unu di altu.

Alături sunt grădinile de zarzavat. Vanghele coboară din șosea și se întoarce cu doi ardei bocși.

Cu secerea, pe care o poartă mereu atârnată de belciugul loitrei, retează capetele ardeilor și face două cupe.

— Noroc, domnule notar!

Ardeii se tălăgesc repede. Vanghele ar mai vrea un pahar de rachiu, dar sticla e goală.

— Domnule notar, încă o sticlă...

— Prea mult, Vanghele! Dar, hai, dacă zăși tu, pi asta o plătesc eu.

— Mă supăr, domnule notar! Noroc că nu mai am parale. Altfel nu te lăsam.

Vanghele mai aduce o sticlă și o beau tot la roata căruței, de astă dată cu niște bostăneși găuriți cu briceagul.

Boii stau, răbdători, în soare, cu capetele plecate. Tot așteptând, li se urăște însă și ar vrea să o ia din loc.

— Ho, boală! Strigă Vanghele, supărat. Stați, c'acus pornim.

E aproape seara când se hotărăsc, în sfârșit, să plece. Vanghele se urcă în picioare, în căruță și boii, simțind că stăpânul s'a urcat, o și pornesc fără să mai aștepte indemnul. Vanghele vine, grămadă, peste notar. Se ridică înjurând și începe să bată boii cu codriștea biciului. Aceștia o iau la goană pe șosea, hurducând carul pe pietre, dar când dau de nisip se opresc la pas.

Pe margini sunt holdele luncașilor. Boii, flămânzi, se reped să apuce câte o gură de iarbă din marginea drumului.

— Nu-i niciun jătar pe-ai-ci. Sar să tai un braț di popușoiu. Ii punem la fund. Și zăși, domnule notar?

— Să nu ti prindă careva.

— Nu mă prinde.

Vanghele sare jos și intră în lanul de popușoiu. Peste câteva minute se întoarce cu un braț plin de popușoiu verde.

— Așa, îi punem sub saci.

Se mai repede odată și mai aduce un braț.

Pe marginea șoselei se ridică niște pomiișori piperniciți, puși în primăvară de Camera Agricolă.

— Și bun îi sta pentru o codriște di biciu! zice Vanghele, oprindu-se în dreptul unui pomiișor mai răsărit, care-și leagă mlica lui coroniță verde în marginea lanului.

Apucă securea din căruță și pac! retează copăcelul, pe care-l ascunde tot sub saci, între popușoiu.

Până în toamnă, toți copăceii puși de Camera Agricolă dispar. Câte nevoi n'are omul! O oște, o codriște pentru biciu, o cobiliță! Și ce voluptate procură faptul de a fura! Te uiți în dreapta, te uiți în stânga, nu e nimeni. Harș! Copăcelul cedează. Il cureți repede de frunze și ramuri, cu două, trei tăieturi de secure și-l bagi la fund, în căruță. Nimeni nu știe, nimeni nu bănuiește. Sunt lemne bune în pădure, dar până acolo e departe. Trebuie să pierzi o zi, pe când așa, il ai aproape de-a gata. Ce buni sunt cei dela Camera Agricolă! Cum știu ei de ce au nevoie oamenii! La anul pun alți pomiișori. Mai sunt oameni cari au nevoie.

Vanghele nu are respectul bunului public și nici nu știe ce-i acela. Când i se cere birul, n'are niciodată bani de plată.

— Și să mai dau eu? Lasă că dă statul.

Când aude că un ministru primește patruzeci, cincizeci de mii de lei, leafă lunară, Vanghele oftează o zi întreagă:

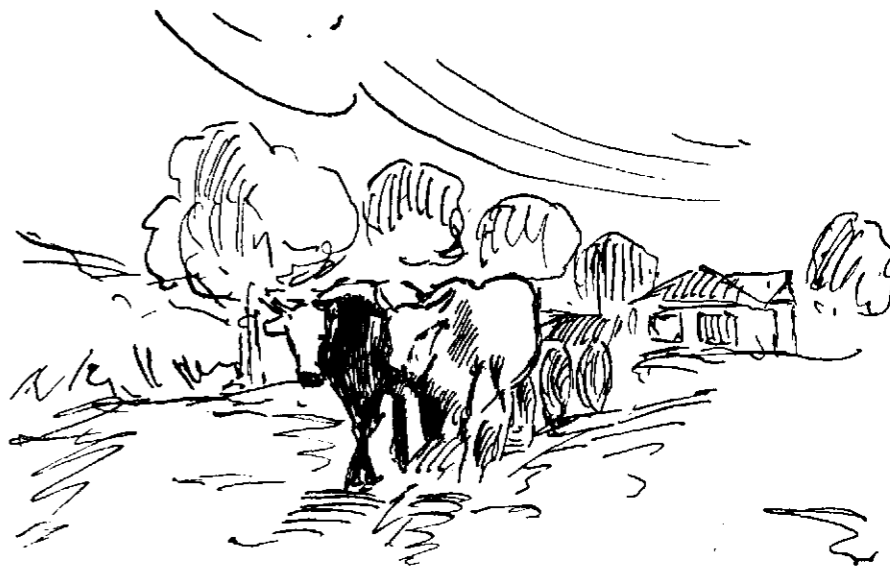
— Vă-le-le-le-leu, și dracu fașe cu atâța bani? Agentul nostru trebuie

s'alerge două trei luni, ca să plătească leafa unui ministru! Ș'apoi să să mai supere șineva că beau? Ba am să beau până n'oi mai pute. Așa! Di năcăz!

Vanghele bea însă și de necaz și de bucurie. Odată, în ajunul alegerilor, avea vre-o două sute de lei. Copilul îi ceruse bani pentru cărți.

— Tată, îmi cere domnu 'nvățator.

— Să mă lase 'n pașe 'nvățatorului tău. N'am! Vanghele iese în uliță și se întâlnește cu alți oameni. Despre ce pot să discute mai ales acum? Despre politică.

— Dacă iese partidul meu, viu primar! zice Vanghele.

— Să deie Dumnezeu, Vanghele, da nu cred. Vin ai noștri.

Vanghele e în cheji buni. Vorbește despre venirea la putere a partidului său ca despre ceva împlinit.

Intră cu toții în cârciumă și se pun pe băut. Pe la al șaptelea rând de rachiu, Vanghele se ridică deodată:

— Șini-o dat rândul ista?

— Șini? Eu! răspunse Anton Veli-

liche.

— Bine, dau șă eu, cumetre, un rând.

— Și eu dau, că șă eu sânt gospodar! sare Iordache Popoiu.

— Păi dacă dați voi, dau șă eu! zice Vasile Cal-Alb. Șă eu sânt gospodar. Am o vacă, o vițea și două scroafe cu porci.

Vanghele a băut în ziua aceea cei două sute de lei și nu-i pare rău de loc. Abia a doua zi, când se desmeti-cește, începe să se bată cu pumnii în cap:

— Și dracu făcui? Băui toți banii, în

loc să-i hi dat băietului pintru cărți.

De ciudă, n'a mâncat nimic o zi întreagă:

— Na, cap, așa-ți trebuie! Tu li fași tu să li tragi!

(Din volumul „Satele”, în curs de apariție, la editura „Cugetarea”).

Între povestire și roman

(CONTINUARE DIN PAG. 1-a)

nuăm să caricaturizăm la noi Occidentul și astăzi, cu toate abuzurile pe care le facem acum cu lozincile de autohtonism și românism. Ceea ce acolo e o bucată de realitate, — și de astă dată la noi nu e decât formulă papagalizată.

Publicul occidental poate cere roman cu ostentație, fiindcă romanul modern e o expresie tragică a sufletului lui, a zbuiciumelor sale. Publicul românesc nu poate refuza povestirea autentică, fiindcă și ea este o expresie a structurii sale interioare, a viziunii sale liniștite de viață.

Țară de romancierii nu sântem încă, — cu toate ambițiile, entuziasmele, eforturile și cheltuielile noastre și în această direcție, dela Duiiu Zamfirescu incoace. O țară magnifică de povestitori, — fără nici o încordare aproape, sântem încă dela Ion Neculce cronica- rul până la ultimul moșneg sfătos de la țară sau incorigibil palavragiu la o masă de bodegă. O țară care l-a dat pe Neculce, pe Eminescu cel din „Călin”, pe Creangă, care a găsit mai largă dragoste la englezi și francezi decât oricare alt scriitor al nostru, pe un Mihail Sadoveanu și un Panait Istrati, alt vrăjitor al apusului, pe Ion Luca și Matei Caragiale.

Cetitorul va fi poate incurcat: în această listă se găsec și așa ziși romancierii, precum și autori dramatici. De aceea am ales dela început termenul de „povestire” în loc de „nuvelă”. Ca să încercăm să lămurim lucrurile.

Povestire și roman, nu sânt atât opoziții de teorie literară adică de „gen”; nici de tehnică literară, adică de lungime, de complexitate. Mai întâi de toate sânt **moduri de atitudine literară în fața vieții**. Moduri esențiale și deopotrivă.

De unde vin atunci însemnătățile inegale sub cari le vedem astăzi? Din suprapunerea lor. Ele nu coincid nici în timp nici în sufletul omenirii; ele se urmează.

Povestirea e atitudinea literară a **omului vechiu** în fața vieții. Ea e aceea de împăcare cu viața. Așezat sigur și liniștit în pânjeniișul ei cosmic de rânduieli, omul vechiu o contemplant. Cursul ei năvalnic și caleidoscopic de întâmplări, el îl urmărește cu un calm din adânc, de acolo unde stă convingerea că toate au o înaltă finalitate înțeleaptă, chiar dacă lui nu îi e dat totdeauna să o priceapă. Ele trec astfel fiindcă trebuie să treacă. Dacă învălmășirea lor l-a prăbușit pe om, — mai târziu, când se va ridica iarăși sau se va mul-

țumi cu liniștea din adâncul unde a căzut, — el le va aduna calm în amintire și le va așeza în sufletul lui pentru totdeauna la locul fatalității lor. De il vor fi săltat mai spre soare, el și va depăna mai târziu tot atât de calm bucuria amintirii lor. Și asta va fi povestirea.

În povestire nu există **conflicte** și deci nici analiză psihologică. Există doar oameni și întâmplări, cari plutesc în răsuri de lumină sau de smolă, — ca în bucuriile și fatalitatea anticilor tragedii. Povestirea e, încă odată, împăcare cu viața. E înțelepciune.

De aceea a înflorit în Orient, unde sufletul și viziunea de viață a omului vechiu s'au păstrat mai întregi și mai bine. De aceea a crescut atât de firesc și de frumos și la noi, unde amintirea străvechii ordini spirituale e încă tare.

Povestitorul, în liniștea lui, în lipsa lui de încordare pe care i-o dă lipsa conflictului interior, — are spiritul liber. Viziunea lui va fi o viziune armonica și cizelată în același timp. Lumea povestirii va fi o lume etică în structura ei largă și o bijuterie artistică în cizelura ei amănunțită. Nu va exista povestitor fără **stil**; și nici stil fără o severă și delicată conștiință artistică directoare.

Dela bogăția de proverbe și comparații poetice din Miron Costin și Neculce la mina de grai a lui Creangă, până la impecabila arhitectură verbală din „Hanul lui Mânjoală” al lui Caragiale și filigranele în ar bizantin din „Craii dela Curtea Veche”, — evoluția este firească și magnifică în același timp.

Omul modern însă nu mai e împăcat cu viața. E un condamnat sau un răzvrătit față de ea. O blestemă sau o suportă chinuit.

Și atunci caută să creeze el o lume a lui, de refugiu. Lumea asta de refugiu o aduce **romanul**. Toate nostalgile, toate complexitățile omului de azi sânt în el. Dar și toate neliniștile, toate zbuiciumele omului, se furiează și aici.

Romanul trebuia să-i aducă viziuni de fericire cari să-l încurajeze: bogăți multumiți în multul lor, săraci legați de brațele simple ale naturii. Sau să-l mângăie cu înfățișarea celor mai nefericici decât el. Ori să-i narcotizeze zbuiciumul cu orbitoare, trepidante, sclipiri ale fanteziei. Pentru a le găsi, explora din ce în ce mai îndârjit viața, însă doar în ciudățeniile ei.

Dar omul modern nu se mai poate uita pe sine. Și atât de singur cum e azi, făptura lui e nespus de tristă. Izolat în paradisul uitat al vieții, — o urăște din ce în ce, chiar fără să-și dea seama. Și cu psihologia caracteristică a exilaților, a damnaților, se adăncește din ce în ce mai mult în propriul său interior, în propria sa durere zbutuită. Romanul modern va uita și el din ce în ce viața clipei și se va adânci din ce în ce în sufletul omenesc. Romanul de analiză psihologică va crește coplesitor.

În chinul lui, artistul nu mai are vechea liniște a povestitorului. Expresia îi va fi frământată, aspră ca și sufletul. De aici se va naște o paradoxală ură față de **stil**, față de frumusețea expresiei. Se va face apologia lipsei de talent a „autenticului”, a expresiei bolovănoase și neingrijite...

Acestea toate sânt **realități** pentru omul modern, pentru omul apusului.

Dar pentru noi cari sântem încă atât de puțin apuseni în suflet? Incă atât de împăcați cu viața? Atât de supuși încă vechilor ei ordini liniștite?

Nu pot să neg că s'a întâmplat și în acest suflet al nostru până azi, începând de nu de mult, o evoluție la față cu cea din apus. Și că ea a cerut firesc și romanul, ca expresie a cutremurelor ei. Dar cine poate striga că ea va continua pe aceleași linii și de acum înainte? Cine poate afirma că ea pune, chiar astăzi, accentele majore în sufletul nostru etnic?

Așa dar, cine poate justifica sinecrista crima pe care o fac editorii noștri, dintr'o prejudecată stupidă și dintr'o tăcătoare de stupidă lipsă de curaj negustoresc, — sugrumând la noi genii pe vestirii?

CRONICA RADIO

S'au complăcut câta timp scriitorii în singurătatea turnului de fildeș și au disprețuit poezia care se adresa unui public de cititori depășind cercul restrâns al celor inițiați. Iubitorii de literatură au rămas o castă aparte în care se pătrunde prin inițiere și doar la o vârstă fragedă.

Dar au început oarecum să obosească și scriitorii de efortul inutil al creației esoterice. Încep să simtă chemarea misionară a răspândirii poeziei

D. Suluțiu și-a trimis astfel mesajul, cu destui sorți de a ajunge la cei cărora le era adresat. Dacă n'ar fi decât șansa de fi ascultat de cei ce din lene nu închid aparatul când începe vre-o conferință și tot ar fi ceva. Dar mai sunt cei ce și-au făcut un obicei din ascultarea conferințelor, după adagiul că omul până moare învață.

Tuturor acestora domnia sa le-a comunicat căldura sa profetică. Le-a vorbit de poezie care se găsește în licărirea stelilor, în nervurile unei frunze. ca și într'o portocală. A desvăluit că întreaga natură are o țesătură de poezie pe lângă care noi trecem orbi, dar pe care exemplarele acelea de oameni dăruiri de Dumnezeu cu altfel de ochi și altfel de sensibilitate o extrag pentru noi și ne-o prezintă ca pe un parfum rar, în sticlețe ce se chiamă versuri.

Iar noi, prin poezie, ca printr'o sti-

clă colorată, vedem altfel lumea. Și primim prin această sticlă, a voit să ne convingă d. Suluțiu, pentruca din contemplarea naturii sub un alt aspect să ne simțim altfel, mai buni, mai înalți, sufleteste, mai mulți oameni. Toți putem înțelege poezia dacă o vom citi cu stăruință, chiar dacă nu vom simți dela început comora ascunsă sub cuvinte.

Dacă va fi câștigat cel puțin un neofit, nu din cei tineri, căci ei ar fi venit și așa la noi, ci dintre cei maturi

Inagurarea jurnalului transmis în englezește

Cu toate că am devenit un stat mare, mai păstrăm încă ceva din mentalitatea pașoptistă. Încă ne mai gândim la efectul ce vor produce faptele noastre în occident. Și mai simțim încă nevoia ca oamenii de acolo să ne aprecieze bine.

Avem până azi un jurnal vorbit în limbile franceză și germană. Acum avem unul și în englezește și suntem siguri că facem propagandă în apus, pentrucă ne ascultă cuiva curioși informațiile despre evenimentele terne. (Am ascultat de multe ori jurnalele astea și afară de informații politice nu se dădea altceva). Propaganda, să-i zicem politică, în apus, nu prea interesează, mai mult efect poate ar avea una turistică și comercială.

Este ciudat că uităm că suntem așezați în răsăritul Europei și că pentru

popoarele de aici ar fi nevoie de o propagandă politică prin mijlocul transmiterii de informații. De pildă, transmitem în limba bulgară a anumitor informațiuni, i-ar face să ne privească cu alți ochi, să-și schimbe oarecum atitudinea, cum au făcut-o față de vecinul sârb.

Tot astfel, printr'un jurnal în limbile poloneză și cehă am păstra și am înțări dragostea pentru țara noastră, a multora din popoarele amintite.

S'r mai putea transmite traduceri din scriitorii noștri, cari, sunt siguri, vor fi ascultate. Am face o propagandă culturală foarte folositoare.

Cred că avantajele acestea lasă în umbră pe cele ale propagandei în apus.

MIRCEA BARBULESCU

OVIDIU PAPADIM